

MEDIEBILDEN

AV LASERMANNEN

TIDNINGARNAS BILD AV VÅR TIDS VÄRSTA GALNING

PATRIK SYK

-

TOMAS PETERSEN

-

GUSTAV JAKOBSSON

Alla minns lasermannen

- Vem minns Wolfgang Zaugg?

Innehållsförteckning

Ledare	2
Någonting att förhålla sig till	3
Statistik	4
Lasermannen i de olika tidningarn	9
De som rapporterade - Aftonbladet	10
De som rapporterade - DN	12
De som rapporterade - Expressen	14
De som rapporterade - Svenska Dagbladet	16
Laserskräcken	18
Laserjakten	19
Experterna - Ulf Åsgård	20
Experterna - Jerzy Sarnecki	22
Fakta gärningsmannaprofilering	24
Kriminella smeknamn	25
John Ausonius - människan bakom monstret ..	26
Slutdiskussion	28

Runt det smutsiga cafeteriabordet har diskussionen plötsligt nått helt nya höjder. Det som började i en trivial diskussion om brottslingar har blivit en snårskog av åsikter om publicistiska och etiska dilemman. Vi slänger oss en aning trevande med Weibullska och Hvitfeltska termer, svåra ord. Själva fröet till vår diskussion sådde John Ausonius när han under hösten 1991 sköt ett antal personer med utländskt utseende. I media kallades han lasermannen, detta eftersom hans vapen var utrustat med ett lasersikte. Diskussionen följs av Hagamannen, MP3-mannen och cykelmannen. Vi minns alla jakten, vi minns fantombilder och kännetecknen, vi minns deras åsikter och motiv för dåden. Vi minns helt enkelt hur tidningarna målar upp en bild en föröware, utan att ha någon som helst aning om vem det är.

Tre journaliststudenter sitter vid ett smutsigt cafeteriabord och inser att de kan komma att ägna sitt yrkesliv åt att hitta på saker, att fabulera ihop historier. Det är nu vi börjar bubbla om forskare som Schultz och hans gatekeepers, om Hvitfelts nyhetskriterier. Och visst är det så att brott har ett väldigt högt nyhetsvärde, och kan man lägga till någon form av personifiering av den okända gärningsmannen blir det än högre. Kanske är det trots allt inte märkligt att media tillåts spekulera vilt i okända brottslingars personlighet. Men frågorna finns ändå kvar: Hur växer bilden av en föröware fram i pressen? Hur mycket spekuleras det egentligen? Och finns det någon skillnad mellan morgontidningar och kvällstidningar?

Svaret på dessa frågor, själva pudelns kärna måste ligga ute på landets redaktioner. Det måste finnas hos de kriminalreportrar som ständigt förväntas komma med en ny vinkel, ett nytt avslöjande. Vi börjar där diskussionen började. Lasermannen.

**Gustav Jakobsson
Tomas Petersen
Patrik Syk**

Någonting att förhålla sig till

Hur rapporterar man om någonting man inte vet så mycket om? Hur beter man sig som journalist när nyhetsvärdet är enormt men informationen bristfällig? Vad ska man publicera? Vad ska man ignorera? Vart går gränsen mellan relevant spekulering och irrelevanta gissningar? Är det någon skillnad mellan kvälls- och morgonpress? Hur kunde egentligen bilden av lasermannen växa fram trots att ingen visste vem han var?

Det finns många relevanta frågor som kräver om inte direkta svar så åtminstone en diskussion. Allt detta kokar ner till en diskussion om vad som är god journalistik och vilka beslut som är rimliga att fatta på en redaktion i ett speciellt fall. Det är givetvis alltid problematiskt att rapportera från pågående förundersökningar men samtidigt är det i det närmaste ett krav från allmänheten att det blir omskrivet. Medieforskarna Hedenius och Weibull skriver i sin bok *Massmedier* (2003) om dilemmat mellan att sälja lösnummer och etiska dilemman med viss publicering. För lösnummerförsäljningen är vad kvällspressen till stor del lever av till skillnad från morgonpressen, vilket då också borde påverka de respektive tidningstypernas syn på just publicering av etiskt känsligt material.

I en så stor och dramatisk utredning, som den om lasermannen, är givetvis kraven på kontinuerlig rapportering stora från läsarna. Men det är inte alltid som det finns så mycket nytt att rapportera. Utmaningen för den rapportrande journalisten blir då att behålla den journalistiska kvalitén. Som Johan Erséus, tidigare kvällsreporter på Expressen, beskriver det så gäller det att man inte kokar soppa på en spik.

Man får inte tappa relevans. Det ställer höga krav på journalisten i fallet. Forskaren Håkan Hvitfeldts diskussion i publikationen *Psykologiskt försvar* från 1988 om nyhetsvärdering och så kallade "gatekeepers" som sällar i information blir en väldigt relevant diskussion här. Här diskuteras både den enskilde reporterns makt och även den redaktionella jargongen och policy påverkan på nyhetsurvalet. När informationsflödet minskar ställer det på ett sätt högre krav på den som sällar, samtidigt som man måste vara medveten om att informationsflödet vilken sekund som helst dag explodera.

I fallet lasermannen var känslorna uppskruvade hos så väl politiker, journalister som allmänhet. Genomslagskraften hos de rapportrande tidningarna var oerhört stor och låg till grund för den största delen av myten som spreds kring den okända attentatsmannen. Den kända medieforskaren Esther Pollacks kultivationsteori om hur ökad rapportering av exempelvis våld leder till en överdriven rädsla hos allmänheten. En viktig faktor i hur rapporteringen artade sig.

För att kunna reda ut hur sanningsenlig eller spekulativ bilden som formades egentligen var måste man undersöka vem det egentligen är som säger vad, vad som publiceras och på vilket sätt bevis, spekuleringar och gissningar presenteras. Dessutom löper journalisten risk att försvåra polisens arbete eller förstöra bevis om till exempel fel delar av polisens förundersökning blir offentliga. Hur detta behandlas i de respektive tidningarna och tidningstyperna är mycket intressant och hänger tätt ihop med diskussionen om vad som är bra journalistik.

Antal artiklar:

Mellan 6 november 1991 och 12 juni 1992 skrevs totalt 266 artiklar som nämnde lasermannen i Aftonbladet, Expressen, DN och Svenska Dagbladet. 124 av de 266 artiklarna innehöll uppgifter som handlade om lasermannens person.

I kvällspressen (Aftonbladet och Expressen) skrevs 73 artiklar som rörde lasermannens person medan det i morgonpressen (DN och Svenska Dagbladet) skrevs 51 artiklar. Av de enskilda tidningarna var Aftonbladet flitigast med 45 artiklar, följt av Expressen med 28, DN 28 och Svenska Dagbladet 23.

Puffar på ettan:

Det fanns ingen större skillnad mellan morgonpress och kvällspress när det gällde antal artiklar som det puffades för på ettan. Morgonpress låg snäppet högre med 49 procent, jämfört med kvällspressens 44 procent.

När det gällde de enskilda tidningarna så var morgonpress både i toppen och i botten. DN i topp med 60 procent av sina artiklar som det puffades för och Svenska Dagbladet i botten med 35 procent. Däremellan: Aftonbladet med 49 procent och Expressen med 36 procent.

Av de artiklar som var puffade på ettan var uppgifter om lasermannens yttre attribut vanligt förekommande. I kvällspressen fanns sådana uppgifter i 78 procent av de puffade artiklarna. Motsvarande siffror för morgonpress var 60 procent.

Vem som kom till tals:

Kvällspress: Vittnen är den grupp som fanns representerade i störst andel av kvällspressens artiklar – 47 procent av dem innehöll uppgifter som kom från vittnen. Tätt därefter kom uppgifter från poliser som fanns med i 40 procent av kvällstidningarnas artiklar.

Uppgifter från journalister och övriga låg snäppet nedanför med 29 respektive 21 procent. Längst ner på listan hittar vi experter som bara kom till tals i 15 procent av kvällspressens artiklar.

Noterbart är att Aftonbladet och Expressen procentuellt låg väldigt nära varandra när det gällde var uppgifterna kom ifrån.

Morgonpress: I kvällspressen var vittnen den grupp som oftast kom till tals i artiklarna. Så var inte fallet i morgonpressen. Här var vittnen den grupp som kom till tals näst minst av alla – endast i 14 procent av artiklarna.

Den grupp som däremot oftast fanns representerade i artiklarna var poliser. De kom till tals i 57 procent av morgontidningarnas artiklar. Därefter följde i tur och ordning: Journalister med 24 procent, övriga med 18 procent, vittnen med 14 procent och experter med 4 procent.

Även DN och Svenska dagbladet låg relativt nära varandra. En

Diagram 1 - Antal artiklar om lasermannens person i de olika tidningarna.

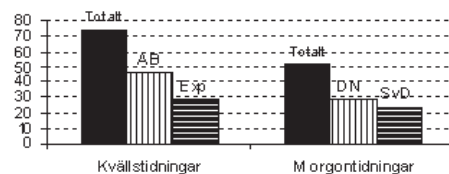

Diagram 2 - Andel av artiklarna som det puffades för på förstasidan (procent).

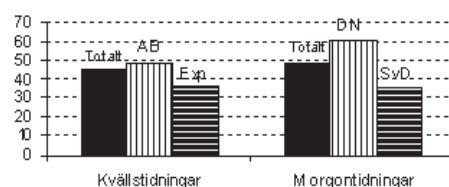

Diagram 3 - Andel av kvällstidningarnas artiklar de olika grupperna finns representerade i (procent).

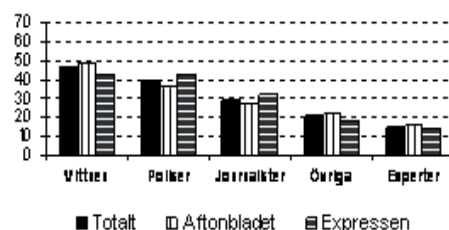
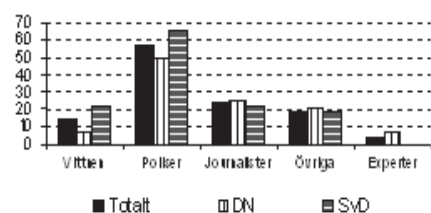

Diagram 4 - Andel av morgontidningarnas artiklar de olika grupperna finns representerade i (procent).

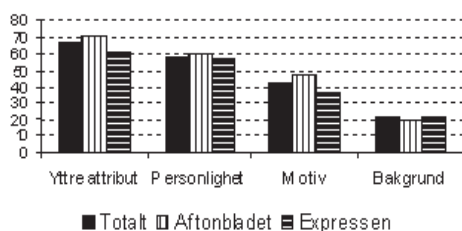
sak som fångar uppmärksamheten är att Svenska Dagbladet bara använde sig av en enda expert i sina artiklar.

Vad det skrevs om:

Yttre attribut:

Yttre attribut var det som både kvälls- och morgonpress skrev mest om i sina artiklar. Här var siffran jämn – 62 procent av morgontidningarnas och 67 procent av kvällstidningarnas artiklar innehöll uppgifter om lasermannens yttre attribut.

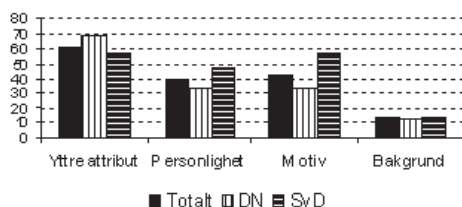
Diagram 5 - Andel av kvällstidningarnas artiklar som innehåller uppgifter om respektive område (procent).

Aftonbladet låg i topp med 71 procent, följt av DN med 68 procent, Expressen med 61 procent och Svenska Dagbladet med 57 procent. Det fanns alltså ingen större skillnad mellan morgonpress och kvällspress när det gällde hur stor andel av artiklarna som innehöll uppgifter om lasermannens yttre attribut.

Däremot syns en stor skillnad mellan de två tidningstyperna när det gäller om uppgifterna var byggda på spekulation eller fakta. I kvällspressen innehöll 37 procent av alla artiklar uppgifter om lasermannens yttre attribut som var byggda på spekulation. Här låg Expressen i topp med 43 procent följt av Aftonbladet med 31 procent.

Diagram 6 - Andel av morgontidningarnas artiklar som innehåller uppgifter om respektive område (procent).

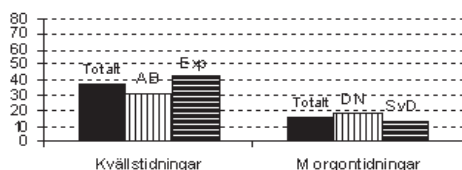
Av morgonpressens artiklar innehöll endast 16 procent spekulationer om yttre attribut, alltså mindre än hälften jämfört med kvällspressen. Svenska Dagbladet var lägst med 13 procent, DN snäppet högre med 18 procent.

Personlighet:

En liten skillnad fanns mellan kvälls- och morgonpress i andel artiklar som rörde lasermannens personliga egenskaper. Kvällspressen låg snäppet högre med totalt 58 procent, jämfört med morgonpressens 39 procent. Samma siffra för de enskilda tidningarna: Aftonbladet 60 procent, Expressen 57 procent, Svenska Dagbladet 48 procent och DN 32 procent.

I princip alla uppgifter i samtliga tidningar om lasermannens personlighet var byggda på spekulationer. Kanske inte så konstigt eftersom att ingen faktiskt visste vem lasermannen var. Ett undantag finns dock. I en artikel i Expressen träder en kvinna som har varit misstänkt fram och berättar om sig själv. Där av den enda artikeln där uppgifter om personliga egenskaper var byggda på fakta.

Diagram 7 - Andel av artiklarna där det framkommer uppgifter om lasermannens yttre attribut som är byggda på spekulation (procent).

Motiv:

Även de uppgifter som rörde lasermannens motiv var uteslutande baserade på spekulationer, förutom Expressens artikel om den misstänkta kvinnan (se exempel nedan).

Svenska Dagbladet är den tidning som har flest artiklar där uppgifter om lasermannens motiv framkommer, i 57 procent av tidningens artiklar finns sådana uppgifter. Därefter kommer i tur och ordning Aftonbladet med 47 procent, Expressen med 36 procent och DN med 32 procent. Sammanlagt för morgonpress och kvällspress är det helt jämnt: 43 procent för båda tidningstyperna.

Exempel: ”Hånad och slagen för sin sexuella läggning. Därför tror polisen att lasermannen skjuter på invandrare. Den huvudmisstänkta är en man – omgjord till kvinna” – Expressen 920320

Bakgrund:

Uppgifter om lasermannens bakgrund är den kategori som genomgående var minst förekommande. I Kvällspressen innehöll 21 procent av artiklarna uppgifter som rörde lasermannens bakgrund, medan samma siffra i morgonpress endast var 14 procent.

Expressen låg högst med 21 procent, tätt skuggat av Aftonbladet med 20 procent. Därefter följde Svenska Dagbladet och DN, med 14 respektive 13 procent.

I Aftonbladet och DN var samtliga uppgifter byggda på spekulation. I Expressen var hälften byggda på spekulation och i DN var 3 av 4 byggda på spekulation.

Fantombild:

En stor skillnad mellan morgon- och kvällspress fanns i användandet av fantombilden på lasermannen. I kvällspressen var 34 procent av alla artiklar som handlade om lasermannens person illustrerade med fantombilden. I morgonpressen var endast 8 procent av artiklarna illustrerade med fantombilden.

Aftonbladet var den tidning som låg i topp. 38 procent (17 stycken) av tidningens artiklar illustrerades med fantombilden, att jämföra med DN och Svenska Dagbladet som endast använde bilden vid 2 tillfällen var (sju respektive nio procent).

Artiklarnas placering:

Majoriteten av alla artiklar om lasermannens person publicerades i tidningarnas inrikesdelar. I kvällspressen fanns 90 procent av alla artiklar i inrikes och i morgonpressen var samma siffra 80 procent.

Aftonbladet var inget undantag, alla 45 artiklar publicerades under inrikes. Expressen var lite mer varierade, 75 procent publicerades i inrikes och 21 procent i tidningens featuredel.

Svenska Dagbladet är den enda tidningen som nämnde lasermannens person på ledarsidorna. 17 procent (fyra artiklar) gick under den vinjetten.

I DN fanns 82 procent av artiklarna att hitta under inrikes, elva procent under kultur och sju procent på featuresidorna.

Artiklarnas storlek:

Både i morgon- och kvällspress var majoriteten av alla artiklar mellan 1000 och 4000 tecken, ett spann som de allra flesta nyhetsartiklar vanligtvis ligger inom. 82 procent av morgonpressens och 92 procent av kvällspressens artiklar var av den här storleken.

DN var den tidning som hade störst andel av artiklarna som föll ur ramen, 25 procent var antingen kortare än 1000 tecken eller längre än 4000 tecken. De tre övriga tidningarna låg samtliga kring 10 procent som inte var av storleken 1000-4000 tecken.

Diagram 8 - Andelen artiklar som illustrerades med fantombilden (procent).

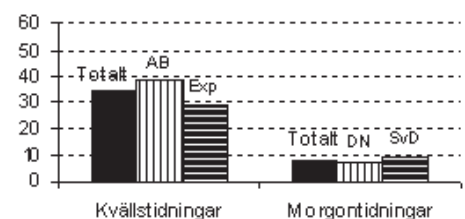

Diagram 9 - Andel av kvällstidningarnas artiklar där vittnen uttalar sig som innehåller uppgifter om respektive område (procent).

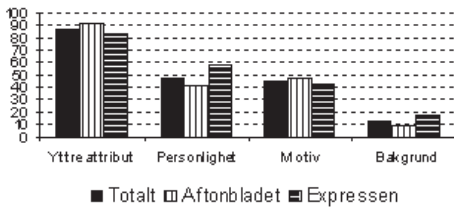

Diagram 10 - Andel av morgontidningarnas artiklar där vittnen uttalar sig som innehåller uppgifter om respektive område (procent).

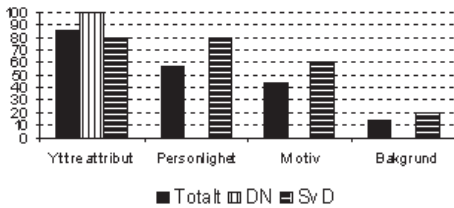

Diagram 11 - Andel av kvällstidningarnas artiklar där poliser uttalar sig som innehåller uppgifter om respektive område (procent).

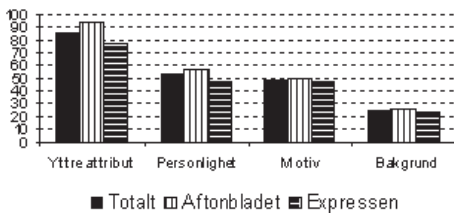

Diagram 12 - Andel av morgontidningarnas artiklar där poliser uttalar sig som innehåller uppgifter om respektive område (procent).

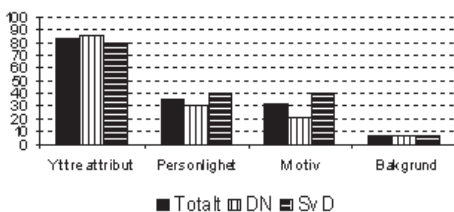
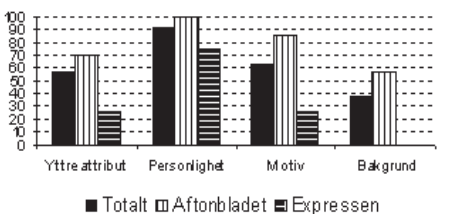

Diagram 13 - Andel av kvällstidningarnas artiklar där experter uttalar sig som innehåller uppgifter om respektive område (procent).

När ett vittne kom till tals:

Kvällspress: Till skillnad mot morgonpressen så uttalade sig vittnen ofta i kvällspress. Och i de artiklar där de uttalade sig framkom i 88 procent av fallen uppgifter om lasermannens yttre attribut. Drygt hälften av artiklarna innehöll uppgifter om personlighet och motiv: 47 respektive 44 procent. Endast 12 procent av artiklarna innehöll uppgifter om lasermannens bakgrund.

Morgonpress: 86 procent av artiklarna där ett vittne uttalar innehöll uppgifter om lasermannens yttre attribut. Därefter följde personlighet som fanns med i 57 procent av artiklarna och motiv som fanns med i 43 procent av artiklarna. Minst förekommande var bakgrund: 14 procent.

Exempel: "Musikern och ett vittne har beskrivit mannen som 185 cm lång och i trettioårsåldern. Det mest i ögon fallande var hans röda hennafärgade hår som är långt i nacken, i övrigt bar han glasögon och hade en vit trenchcoat." – Aftonbladet 6 november 1991.

När en polis kom till tals:

Kvällspress: Vilka uppgifter som framkom i de artiklar där en polis kom till tals följer samma mönster som när vittnen fick uttala sig. Vanligast var uppgifter om yttre attribut som fanns med i 86 procent av artiklarna. Därefter följde i tur och ordning: Personlighet 52 procent, motiv 48 procent och bakgrund 24 procent.

Morgonpress: Här var turordningen precis samma som för kvällspressen. Uppgifter om yttre attribut var klart vanligast i de artiklar där en polis kom till tals, 83 procent. Näst vanligast var uppgifter om personlighet, 35 procent. Därefter följde de två återstående kategorierna: Motiv med 31 procent och bakgrund med 7 procent.

Exempel: "Hittills har polisen fått fram att det mesta tyder på att skytten inte är speciellt skicklig. Alla offer utom ett, den 34-årige trebarnsfadern, har träffats av endast ett skott trots att flera avlossats vid alla tillfällen utom ett, i Uppsala." – Artikel i Svenska Dagbladet 4 februari 1992.

När en expert kom till tals:

Kvällspress: Med sina 91 procent var uppgifter om lasermannens personlighet klart vanligast i de artiklar där experter uttalade sig. Uppgifter om motiv och yttre attribut fanns med i drygt hälften av artiklarna, 64 respektive 56 procent. Minst andel hade uppgifter om lasermannens bakgrund med 36 procent.

Morgonpress: Det ska nämnas att endast i tre artiklar uttalade sig experter i någon av morgontidningarna. Två i DN och bara en i Svenska Dagbladet. Ingen av de olika kategorierna fanns med i båda artiklarna, men tre av dem fanns med i en artikel var: Personlighet, yttre attribut och bakgrund. Uppgifter om motiv fanns inte med i någon av artiklarna.

Exempel: "Han blir sannolikt både upphetsad och tillfredställd av den uppmärksamhet som dåden får i medierna." – Psykolog i Expressen den 1 februari 1992.

När en journalist kom till tals:

Kvällspress: I de artiklar där en journalist kom till tals i kvällspressen så framkom i 81 procent av fallen uppgifter om lasermannens yttre attribut. Inte fullt lika vanligt var det att artiklarna innehöll uppgifter om personlighet och motiv, 67 respektive 57 procent. Minst vanligt var uppgifter om lasermannens bakgrund, 24 procent.

Morgonpress: Till skillnad från kvällspressen så var uppgifter om lasermannens motiv vanligast i de artiklar där en journalist kom till tals i morgonpressen, 83 procent. Därefter följde: Yttre attribut, personlighet och bakgrund med 50, 33 och 8 procent.

Exempel: *"Det fega pittlösa kräket som går omkring och skjuter människor med osvenskt utseende vågar inte komma upp hit på Dagens Nyheters femtonde våning och se mig i ansiktet"* - Krönikor på kultursidan, DN den 2 februari 1992.

När övriga kom till tals:

Kvällspress: När folk i kategorin övriga kom till tals var det absolut vanligast att uppgifter om lasermannens personlighet framkom, så var fallet i 80 procent av artiklarna. Minst vanligt var uppgifter om hans bakgrund: 27 procent. Där emellan hittar vi motiv med 47 procent och yttre attribut med 40 procent.

Morgonpress: Precis som för kvällspress så var uppgifter om lasermannens personlighet klart vanligast när kategorin övriga uttalade sig: 79 procent. Därefter följde motiv med 56 procent. På delad sista plats fanns yttre attribut och bakgrund, båda med 22 procent.

Exempel: *"jag tror att lasermannen tillhör någon extrem rasistisk organisation och inte är någon ensam galning som många hävdar"* - Övrig person i Aftonbladet den 12 november 1991.

Diagram 14 - Andel av kvällstidningarnas artiklar där journalister uttalar sig som innehåller uppgifter om respektive område (procent).

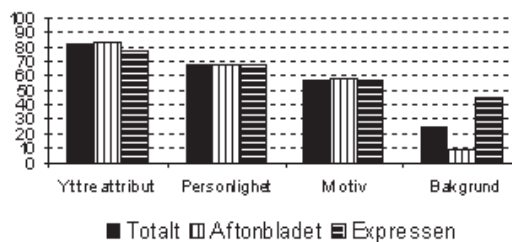

Diagram 15 - Andel av morgontidningarnas artiklar där journalister uttalar sig som innehåller uppgifter om respektive område (procent).

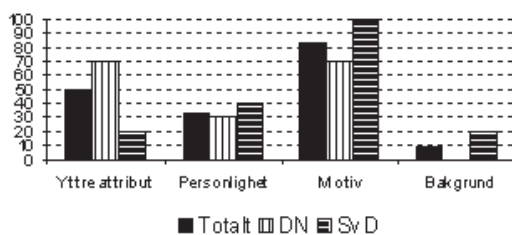

Diagram 16 - Andel av kvällstidningarnas artiklar där övriga uttalar sig som innehåller uppgifter om respektive område (procent).

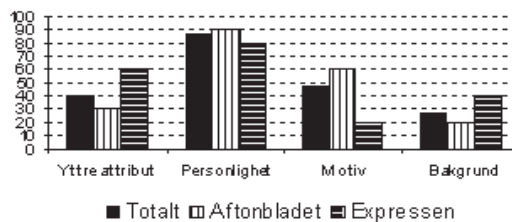
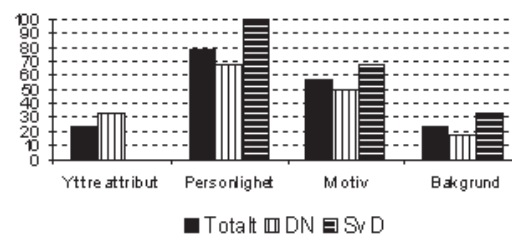

Diagram 17 - Andel av morgontidningarnas artiklar där övriga uttalar sig som innehåller uppgifter om respektive område (procent).

*Statistiken är hämtad från perioden 6 november 1991 - 12 Juni 1992.

Endast artiklar som innehöll uppgifter om lasermannens person har behandlats.

Lasermannen

- I de olika tidningarna -

En felaktig fantombild. Ett antal vilda spekulationer. En allmänhet i skräck. En uppskruvad jakt. Och laserprickar överallt. Rapporteringen om jakten på lasermannen gick ingen obemärkt förbi.

När det första skottet från John Ausonius salongsgevär ekade mellan husväggarna vid Gärdets tunnelbanestation och en etiopisk utbytesstudent skottskadad föll till marken var det få tidningar som ens publicerade nyheten. Inte heller det andra och tredje attentatet uppmärksammades nämnvärt i media. Men efter det fjärde mordförsöket hade en koppling gjorts, alla offer var invandrare och alla hade sett en röd prick på kroppen i samband med beskjutningen. Nu hade tidningarna en historia, ett motiv och inte minst ett namn. Inom kort skulle redaktionerna även ha en fantombild och ytterligare ett attentat. Denna gång avled offret. Nu ställde sig alla frågan; vem är lasermannen?

Ny Demokrati var Sveriges fjärde största parti. Skinheads, nynazister, nationalisterna och andra främlingsfientliga element växte sig starka och invandringdebatten blev mer infekterad och hotfull än någonsin. Och någonsin i centrala Stockholm smög en ensam galning runt och sköt invandrare med ett finkalibrigt salongsgevär utrustat med lasersikte. Eller var han ensam? Var det fler än en? Var det kanske någon av de militanta främlingsfientliga grupperingarna som låg bakom? Var det rent av en kvinna? Var han själv invandrare? Var det en ren vettvilling eller en produkt av det främlingsfientliga klimatet? Eller var personen rent av inspirerad av Jan Guillous nyutkomna roman, Vendetta?

Både kvälls- och morgontidningarna kastade

sig över fallet och slet och drog i alla trådar man kunde hitta. Allting skulle analyseras, granskas och diskuteras, hur relevant eller irrelevant det än kunde verka. Men tidigt tog sig rapporteringen lite olika former beroende på om det handlade om morgonpressen eller kvällspressen. Redan från början var morgonpressen mer reserverade när det gällde spekulationer kring gärningsmannens utseende, personlighet, motiv och bakgrund. Reserverade i förhållande till kvällspressen det vill säga. I inte mindre än 40 procent av morgonpressens artiklar om Lasermannen spekuleras det i den okände gärningsmannens personlighet. Endast i kontrast med kvällspressen, där motsvarande siffra är närmare 60 procent, kan det kallas reserverat.

Men en stor skillnad är vem det är som spekulerar. I Aftonbladet, som var den klart ledande tidningen i bevakningen av fallet, visade det sig att var tredje person som uttalat sig kring lasermannens person var ett vittne utan specialkunskap. I DN å andra sidan förekommer över huvud taget inga spekulerande vittnen. Det samma gäller när det handlar om lasermannens motiv. I 50 procent av artiklarna i kvällspressen som har en spekulation om lasermannens motiv, är det ett vittne som spekulerar. Det vill säga lika många som alla poliser, experter och journalister tillsammans. Även i detta fall är motsvarande siffra för morgontidningarna betydligt lägre, cirka 10 procent. Och räknar man bara DN är siffran noll.

I intervjuer med Mats Svegfors fd. chefsredaktör SvD, Johan Erséus fd. kvällsreporter Expressen, Anders Hellberg kriminalreporter på DN och Lennart Håård fd. kriminalreporter på Aftonbladet kommer vi lite närmare sanningen om hur bilden av lasermannen formades.

”En grundregel att

Lasermannen.

Aftonbladet var den första tidningen som använde smeknamnet.

– Vi gjorde egna utredningar. Och det fanns uppgifter att man hade sett en röd fläck, säger Lennart Håård, före detta kriminalreporter på Aftonbladet.

Aftonbladet förlitade sig inte på polisen i jakten på lasermannen. Med Lennart Håård i spetsen gjorde tidningen egna utredningar. De knackade dörr och pratade med vittnen.

Det gav resultat.

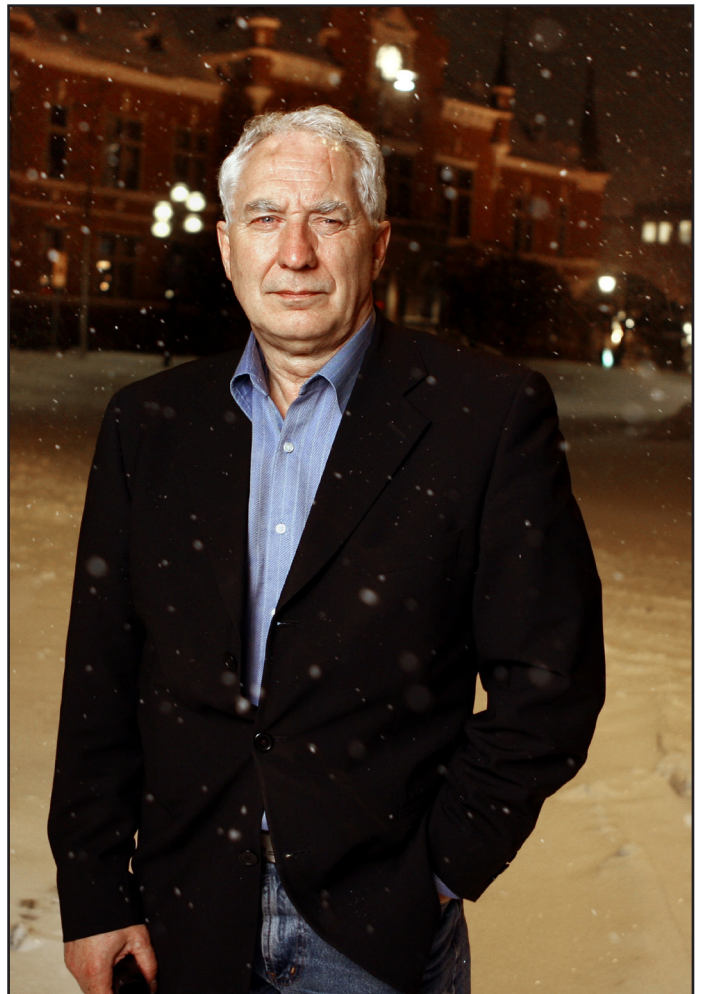
– Det fanns uppgifter att man sett en röd fläck. Och det blev ju väldigt intressant vad det var för någonting. Så vi forskade vidare, säger Håård och förklarar att genom samtal med vittnen och offer fick de reda på att den röda fläcken var en gemensam nämnare för flera av dåden. Lasersikten användes inom militären och ganska snart stod det klart för Håård och hans medarbetare att gärningsmannen hade använt sig av ett sådant.

– Vi fick kanske reda på det i samband med tredje dådet. Och sen vid det fjärde så användes lasersiktet igen. Och då blev det lasermannen.

”Jag söker allt”

Just samtal med vittnen var vanligt, 49 procent av Aftonbladets artiklar innehöll uppgifter med vittnen som källa. Och till skillnad från morgontidningarna var det något som tidningen strävade efter.

– Man ska alltid prata med vittnen, det är en grundregel. Jag söker allt, om de har sett någonting, hört någonting eller lagt märke till någon person. Eller om de till och med har sett gärningsmannen. Morgontidningarna var inte av samma åsikt. De hämtade största delen av informationen från polisen.

Aftonbladets Lennart Håård gjorde egna utredningar om lasermannen. Foto: Mattias Carlsson

Samtidigt gjorde Aftonbladet egna undersökningar. Och blev inte lika beroende av polisen som källa.

– Naturligtvis hade vi samtal med poliser och åklagare. Men det var för att få kommentarer, säger Lennart Håård.

– Men det betyder ju inte att vi inte skriver om de inte kan kommentera någonting av till exempel utredningsskäl, utan parallellt jobbar vi själva.

”Musikern och ett vittne har beskrivit mannen som 185 cm lång och i trettioårsåldern. Det mest i ögon fallande var hans röda hennafärgade hår som är långt i nacken, i övrigt bar han glasögon och hade en vit trenchcoat.” - Uppgift från vittne i Aftonbladet 911106.

prata med vittnen”

Spekulation i Aftonbladet 920201.

Att Aftonbladet skrev så många fler artiklar än morgontidningarna tror Håård beror på att tidningen helt enkelt visste mycket mer.

Dessutom gör Aftonbladet sin tidning för att sälja lösnummer - DN och Svenska Dagbladet är prenumererade och har inte samma press på sig.

I och med att Aftonbladet skrev många artiklar så spekulerade tidningen mer än morgontidningarna.

I vissa fall fick experter som Jerzy Sarnecki stora utrymmen för att spekulera vem gärningsmannen kunde vara.

Lennart Håård ser inte det som ett problem.

– En spekulation uppfattar jag oftast som att man bara tror någonting. Spekulerar jag så markerar jag att det är en hypotes eller en teori. Och under en utredning så finns det flera teorier, det vore ju idiotiskt annars.

Serie av händelser

Håård gick i pension för drygt ett år sedan. Innan dess var han en av Sveriges mest framstående kriminalreportrar. Han bevakade fall som Palmemordet och mordet på Anna Lindh.

Men jakten på lasermannen skiljer sig på en punkt – det var en serie av händelser där allmänintresset ökade för varje skott han sköt.

– Det var ju väldigt ovanligt att sådant hände slag i slag. Det fanns en person på fri fot som visade ett sådant öppet hat mot invandrare, säger Håård och berättar vad han tänkte medan lasermannen fortfarande var på fri fot.

– Att det var en väldigt farlig man. Att han måste vara sjuk.

Han är övertygad om vad som krävs för att lyckas med rapporteringen kring ett så uppmärksammat fall som lasermannen.

Hårt jobb.

– Ska du bli en bra kriminalreporter så måste du stå på egna ben och inte bli en megafon åt en advokat eller åt polisen. Du ska köra ditt race och sen stämma av med polisen så att du vet att du är på rätt bana i alla fall.

Tomas Petersen

”Ytterst sällan hittar man högutbildat folk inom denna kategori. Lasermannen är troligtvis en person som lider av någon slags mental åkomma eller, rättare sagt, mental upphängning. Han är med all sannolikhet, samtidigt som han planerar sina dåd, en mycket irrationell person” - Expert i Aftonbladet 91112

Dagens Nyheters

”Svensk media har gått på

Kriminalreportern Anders Hellberg följde lasermannen-fallet för Dagens Nyheters räkning. Enligt honom var stämningen i media oerhört upphetsad under denna tid.
– Lasermannen var egentligen någon slags mediauppfinnning, säger han.

Anders Hellberg minns inte många detaljer om bevakningen, det var trots allt 17 år sedan, men något som etsat sig fast i hans minne var attentatet den 8 november 1991 på Körsbärsvägen i Stockholm. Då sköt John Ausonius för femte gången ned en slumpvis utvald person med utländskt utseende. Denna gång var det den 34-åriga iranska studenten Jimmy Ranjbar som sköts, han träffades i bakhuvudet och avled dagen efter dådet, den 9 november. Ranjbar blev lasermannens första och enda dödsoffer.

– Jo, jag kommer ihåg Körsbärsvägen ganska tydligt. Det var något jag ganska oförberedd råkade ut för den kvällen. Men vid den tiden var vi ju inte säkra på att det var han från gång till gång.

Upphetsad stämning

Stämningen var vid den här tiden upphetsad, både bland allmänheten och i media. En galning gick lös, och det var en galning med ett enormt nyhetsvärde. Enligt Anders Hellberg genomsyrade attentaten

”Vi är ju faktiskt inte i underhållningsbranschen, även om en del av mina kollegor kanske anser det.”

brottsjournalistiken under denna period.

– Det var ganska hysteriskt. Nästan varje gång man var ute på något våldsbrott frågade man om någon sett några röda prickar. Hade man sett något som kunde vara ett lasersikte?

Dagens Nyheter var trots allt försiktiga med att spekulera i attentaten och måla upp samband mellan dem, men enligt Anders Hellberg kan man inte dra slutsatsen att det var en uttalad policy från tidningens sida. Han menar att det lika gärna kan ha varit så att de inte hade tillgång till rätt information vid just den tiden. Anders Hellberg påpekar även att skillnaden kan ha sin grund i de olika journalistkulturer som finns på morgon- respektive kvällstidningar. Morgontidningarna är enligt Anders Hellberg av tradition något mer försiktiga med att dra slutsatser när det gäller brott, något som han i huvudsak ser som positivt.

– Svensk media har gått på ett antal nitar genom åren, då man glasklart pekat ut vissa personer som skyldiga och det sedan visat sig att det inte är sant. Så kan man inte ha det i längden. Därför tycker jag att morgontidningens mer försiktiga inställning är rimlig även om den kanske i kort perspektiv kan förefalla tråkig.

Spekulationer

Men inte ens Dagens Nyheter var helt forskonade från spekulationsstormen. Den 11 november, tre dagar efter mordet på Jimmy Ranjbar ägnar Dagens

Sagt om lasermannen i Dagens Nyheter:

Journalist 01-02-92: ”Revolvermannens motiv tycks vara att skada eller döda personer som han inte känner.”

Expert 02-02-92: ”Beteendets intensitet styrs av hur

dåligt personen mår. Ju sämre han mår desto oftare upprepar han sitt beteende... Beskjutningen av invandrare kommer att fortsätta så länge gärningsmannen eller männen kan undkomma polisen.”

Krönikör 03-02-92: ”den maskerade bödeln skjuter sina offer för att markera att de är främlingar i Sverige.”

Anders Hellberg: ett antal nitar genom åren”

DN:s Anders Hellberg.

FOTO: Johan Lindqvist

Nyheter en helsida åt attentatet. I huvudartikeln uttalar sig ett antal grannar till Ranjbar om främlingsfientligheten och den oro de upplever. De vågar inte vara med på bild eller ens avslöja sina

riktiga namn, och känslan av den skräck som under denna tid fanns för lasermannen är i artikeln väldigt påtaglig. I en sidoartikel intervjuas Lars Lidberg som då var professor vid statens rättspsykiatriska klinik i Stockholm. Han spekulerar vilt i lasermannens personliga egenskaper och säger: ”Den så kallade lasermannen kommer inte att ge sig frivilligt.”, och vidare: ”När lasermannen... skjuter på människor avlastar han spänningen inom sig själv. Men bara tillfälligt.”

Spekulationer av liknande slag dyker ofta upp i pressen under bevakningen av lasermannen-fallet. Ibland är det experter som Lars Lidberg som uttalar sig, men ofta får även folk på gatan komma till tals. Syftet med dessa spekulerande artiklar kan ifrågasättas. Handlar det om nyhetsjournalistik eller sensationsjournalistik? Det är rimligt att folket ska få utrymme vädra sina åsikter, men är det verkligen rimligt att de fritt ska få spekulera i lasermannens åsikter och motiv?

Anders Hellberg säger att spekulationsartiklar är en balansgång som många gånger är svår. Han menar att det kan finnas anledning att krydda en nyhetsartikel med spekulationer för att höja läsvärdet. En artikel som ingen läser – hur korrekt den än är – har inget som helst värde. Men han påpekar även att ingen tjänar på allt för vilda spekulationer. – De fria fantasierna är inte rimliga. Vi är ju faktiskt inte i underhållningsbranschen, även om en del av mina kollegor kanske anser det.

Gustav Jakobsson

”Lasermannen ger inte upp”

Av CARIN STÅHLBERG

Den så kallade ”lasermannen” kommer inte att ge sig frivilligt. Risken är dessutom stor att han upprepar sitt beteende och beskjunder personer med utländskt utseende.

Det anser Lars Lidberg, professor vid statens rättspsykiatriska klinik i Stockholm.

— Det är uppenbart att mannen letar sig till en viss grupp personer och har någon sorts upparbetat hat mot dem. Han har ett rasistiskt motiv för sina gärningar, vilket tyder på en paranoid personlighetsstruktur och främlingshat, säger Lars Lidberg.

Enligt professor Lidberg kännetecknas en paranoid personlighetsstruktur av att man projicerar sina känslor utåt, på andra individer, i stället för att uppleva dem

inom sig själv. Konflikter och svårigheter är ”andras fel”, även om det är helt otvetydigt att orsaken står att finna hos personen själv.

— En paranoid person upprepar sitt beteende för att lätta på det inre trycket, beteendets intensitet styrs av hur dåligt personen mår.

— När ”lasermannen” — om det nu är en och samme man som har begått de här brotten — skjuter på människor avlastar han spänningen inom sig

själv. Men bara tillfälligt, förklarar Lars Lidberg.

Till detta kan också komma tillfredsställelse över att vara omskriven och uppmärksammad. Den paranoide är ”någonting” genom sin paranoidea bild.

— Egentligen är han osäker på sig själv, men osäkerheten minskar när han begår dessa gärningar. Han blir ”övermannen” som gör hemiska saker och ändå kommer undan. Det

skänker honom tillfredsställelse.

Lars Lidberg anser att det enbart är slumpen som gjort att mannen hittills klarat sig undan.

— Förr eller senare kommer han att bli sedd. Jag tror inte att han ger sig frivilligt.

Lars Lidberg reserverar sig, eftersom han inte följt fallen minutiöst. Och hans uttalande utgår från att det är en och samme man som beskjutit de fem personerna. □

Artikeln där professor Lars Lidberg spekulerar i lasermannens person, DN 11-11-91

Expressens Johan Erséus

Om fantombilder, vittnen och jakten på lasermannen

Expressen var 1991 Sveriges största kvällstidning. Efter att ha haft en väldigt sparsam rapportering om de tidiga dåden kunde inte heller Expressen blunda för vad som hände. Johan Erséus jobbade för tiden på kvällsredaktionen som täckte mycket av rapporteringen.

– Det var en ganska uppskruvad stämning i samhället, säger han.

Som tidigare undersökning visat var Expressen en av de flitigaste att inkludera uttalanden från vittnen i sin rapportering. Vittnen som uttalar sig i media är ett etiskt dilemma generellt, och i många fall rörde det sig andra uttalanden än rena vittnesmål. Ett grepp som kritiserats.

– Det låter ganska poänglöst att publicera sådana uttalanden. Man kan väl tänka sig en situation där en reporter är ute och någon som sett något får frågan ”vad tror ni?” Då får de väl svara på det, sedan ska man väl varken som reporter och läsare lägga någon större vikt vid deras gissningar. Men jag kan inte vara riktigt upprörd över att det är med. Man får ta det för vad det är, säger han.

Soppa på en spik

Den uppenbara kritiken man kan ha mot Expressens användande av vittnen är ju själva relevansen i deras uttalanden.

Erséus tror dock inte på att reporterna gett sig ut i jakt på spektakulära uttalanden från vittnen.

– Inte från den typen av människor, om man pratar om vanliga vittnen på gatan, det tror jag inte. Däremot så tror jag att det ofta är så att man vill locka ur till exempel polis och åklagare den typen av spekulationer, funderingar eller teorier för att ha någonting att skriva om. Jag förstår hur du menar att man ibland försöker koka soppa på en spik, men det blir ju lite poänglöst om det inte har någon som helst bäring för innehållet. Sedan kan ju saker vara mer eller mindre tunga och med facit i hand så är det ju väldigt ofta så att förundersökningsgängets gissningar inte alltid är rätt.

Spekulation från Expressen 13/11 1991

Fantombilden

En annan typ av spekulation som var typisk för kvällspresen under jakten på lasermannen var användandet av polisens fantombild. Det smala, feminint formade ansiktet med rött hår och glasögon illustrerade inte mindre än var tredje artikel rörande lasermannen i Expressen.

– Det här är efter Palmemordet och där var det ju en väldig debatt. Det var inte så att någon media tvekade med att gå ut med fantombilden när polisen gick ut med den. Men generellt så är det ju ett stort problem med fantombilder eftersom det påverkar ju vitt-

Johan Erséus

nen, det är jag medveten om. Men jag tror ändå att det är svårt att avstå ifrån. Det är dessutom rätt meningslöst att avstå när polisen går ut med det. Och eftersom man inte har andra bilder att illustrera artiklarna med så blir det ju väldigt tacksamt att ha. Alla är ju medvetna om problemet att killen kan se ut på ett helt annat sätt och dessutom kan man påverka vittnen. Men det var ingenting det var någon stor diskussion om i medierna även om alla var medvetna om problematiken.

Ingen koppling

Debatten om invandringen och främlingsfientligheten dominerade den politiska agendan och det var dagliga rapporter om hot och våld mot invandrare. Men Johan Erséus minns ändå inte rapporteringen kring lasermannen som en del i bevakningen av rasistiska organisationer.

– Jag tycker inte det känns som man kopplade ihop det som lasermannen gjorde med någon slags organisation. Jag tror inte man i medierna kände att det var någon koppling. Laserkillen betraktades som en ensam dåre som i första hand sköt på folk som såg ut som invandrare, det förstod man ganska snabbt. Jag minns ett reportage jag gjorde och pratade med invandrare som hade butiker och kiosker. Det var många av dem som var extra oroliga. Och det var väl framförallt för att de var så utsatta, de står ju där

de står och han hade ju skjutit någon kioskägare i Djursholm. Vi sökte upp den gruppen för att berätta hur det var för dem, säger han.

Patrik Syk

Sagt i Expressen:

Polis 15/11 1991: "Våra vittnen säger att fantombilden är porträttlik."

Vittne 31/1 1992: "De är flera, inte bara en ensam galning, detta är organiserat."

Psykolog 2/2 1992: "Han blir sannolikt både upphetsad och tillfredställd av den uppmärksamhet som dåden får i medierna."

Krönikör 27/11 1991: "Titta, lasermannen, viskade min flickvän på skämt. Sedan vände sig mannen om, utan att ha hört hennes kommentar, och vi såg hans ansikte. Han var kusligt lik polisens fantombild, allt stämde, håret, glasögonen, kroppsbyggnaden, allt...den person vi såg som jag är tämligen övertygad om var lasermannen."

Restriktiv rapportering från Svenska Dagbladet

En nyhetshändelse som många andra.

Så kan Svenska Dagbladets rapportering kring lasermannen beskrivas.

– Jag har inget minne av att det fanns några besvärliga frågor när det gällde publiceringen, säger Mats Svegfors, chefredaktör för tidningen mellan 1991 och 2000.

Jämför Svenska Dagbladet med kvällstidningarna och kontrasten är stor.

Få artiklar.

Få spekulationer.

Och väldigt restriktiva i användandet av fantombilden.

– Sett från tidningens tradition var det inget konstigt att vi skrev mindre än kvällstidningarna.

Det var en viktig del av tidningens kultur och självuppfattning att vi ägnade oss så lite som möjligt åt spekulation, säger Svegfors som tillträdde som chefredaktör i september 1991.

”Ensam fanatiker eller knäppskalle”

Han hade bara varit chefredaktör i ett par månader när lasermannen i november började skjuta mot invandrare i Stockholm. Kvällstidningarna slog på stora trumman - experter fick helsidor i tidningarna för att spekulera om vem vettvillingen kunde vara. I artikel efter artikel staplades uppgifter om lasermannen på hög. Trots att ingen visste vem han var. Svenska Dagbladet tog det lugnare. Endast en gång fick en expert utrymme i tidningen. Och med det

hölls också spekulationerna nere.

– Svenska Dagbladet brukar inte ha intervjuer med till exempel Jerzy Sarnecki och Leif GW Persson.

Hade vi trott att detta var en invandrarhatisk sammansvärjning, då hade vi spekulerat. Men jag hade föreställningen att det var någon ensam fanatiker eller knäppskalle, säger Svegfors och fortsätter.

– Det är fortfarande en genre för Expressen och Aftonbladet. För att få någonting att skriva om i brottsutredningar så utser man experter.

Svenska Dagbladet var också väldigt restriktiva när det gällde användandet av fantombilden. I samband med Palmeutredningen några år tidigare fördes en diskussion på redaktionen om just fantombilder. Så när bilden på den så kallade lasermannen dök upp så hade

tidningen en klar ståndpunkt – att inte använda den i onödan.

– När man publicerar en fantombild så finns risken att allmänhet, media och i viss mån poliser inte längre jagar mördaren utan jagar någon som ser ut som fantombilden.

Få vittnen

Svenska Dagbladet var också väldigt sparsamma med att låta vittnen komma till tals. Enligt Svegfors är det ett resultat av skillnaden i nyhetsvärdering mellan morgonpress och kvällspress. Morgontidningar gör en hårdare kontroll av sannolikhet och

Svenska Dagbladet 920207

Svenska Dagbladet var väldigt restriktiva i rapporteringen kring lasermannen. Mats Svergfors var chedredaktör på tidningen mellan 1991 och 2000.

Foto: Jan Gustafsson

relevans än kvällstidningarna.

Poliser, däremot, fick stort utrymme. Ett tecken på en journalistik som är baserad på fakta och mer inriktad på själva händelseförloppet.

– Om jag ska vara lite självkritisk så är det bekvämt att ringa några poliser som man känner sedan tidigare.

Neutral nivå

En av anledningarna till att rapporteringen såg annorlunda ut för kvälls- och morgonpress är att kvällstidningarna är mer flexibla, enligt Mats Svergfors. När något speciellt händer kan kvällstidningar därför satsa mer resurser än de hårt mallade morgontidningarna.

Han drar paralleller till Carolinfallet i Gällivare.

– Det finns ett värde i om någon utav de stora prenumererade tidningarna satte in fler reportrar och en dag gjorde en ordentlig avstämning. Att man går ner och ser mer och skriver djupare. Kvällstidningarna tar ju på sig privilegiet att skildra verkligheten, säger

Svegfors som inte ställdes inför några större problem när det gällde rapporteringen kring lasermannen.

Tidningen höll sig på en neutral nivå utan större utsvävningar - på gott och på ont.

– Morgontidningar är mer seriösa. Och istället för att aggressivt verkligen försöka driva fram uppgifter så kan de istället gömma sig bakom en mer restriktiv publicistisk hållning.

”Polisen uppger att en rad händelser och dåd sätts i samband med misstanken om att någon sjuk person, driven av utlänningshat, använder sig av ett vapen med lasersikte”

- Svenska Dagbladet 911109

”Det är för den skull ingalunda osannolikt att den/de skyldiga har inspirerats av rasistiska organisationer, som vitt ariskt motstånd”

- Svenska Dagbladet 920130

Tomas Petersen

LASERSKRÄCKEN

Röda prickar som sveper fram över de vintermörka gatorna i centrala Stockholm. Rapporteringen om lasermannens dåd fick människor att se laserprickar nästan överallt. Precis som i medieforskaren Esther Pollacks teori om kultivation ledde den ökade rapporteringen om brottet till en överdriven rädsla hos allmänheten, inte minst för hans beryktade vapen. Det finkalibriga salongsgeväret med lasersikte.

Under en period blev redaktionerna nerringda av personer som såg röda prickar överallt, och tidningarna var inte sena att rapportera. Inte minst kvällstidningarna som vid flera tillfällen ryckte ut på tips om mystiska laserprickar som stök husväggarna i Stockholms innerstad. Att lasersikten och laserpekare fanns att köpa i de flesta jakt- och hobbybutiker vid den här tiden diskuteras nästan aldrig.

”Jag blev helt chockad”

En hotellreceptionist blir vittne till något märkligt en kväll i november i Stockholm. Hon ringer Expressen som snart är där och kan rapportera:

”Jag tittade ut genom fönstret – och då såg jag killarna och den där röda prickken på väggen. Den ena killen höll pistolen med båda händerna precis som på film. Jag blev helt chockad.”

Att fokus hamnade på själva vapnet är väl egentligen inte så konstigt. Lasersikten var något spektakulärt och ovanligt, nyhetskriteriet nummer ett enligt medieforskaren Weibull. Inte konstigt att hysterin tog sådan fart. Inte minst var det Expressen som lade ner både tid och resurser på ”laserspåret”. I en krönika spekulerar självaste Jan Guillou om huruvida lasermannen inspirerats av hans nyutkomna bok där agent Karl Hamilton använder sig av just ett lasersikte. ”Det

kan inte uteslutas att det finns galningar bland läsarna” säger Guillou samtidigt som Expressen väljer att publicera en illustration gjord av polisen över mordet på Ranjbar. En intressant kombination av spekulationer och fakta.

Flydde i panik

Långt senare skulle debatten om lasersikten ta riktig fart i Sverige och det kom flera förslag om förbud. Men vid tiden för dåden var det fortfarande få som ens visste vad det var och än färre som ägde ett. Därför är det inte konstigt att även polisen kände viss nervositet när den röda laserpricken kom på tal. I maj -92 upplevde två poliser vid ett rutinuppdrag att en laserpunkt fladdrade på deras jackor. Poliserna flydde i panik och om något skott avlossades var de inte riktigt säkra på i efterhand.

Patrik Syk

Expressen 920514

LASERJAKTEN

En sen natt sveper en av Stockholmspolisernas piketbussar in mot södra station på Södermalm i Stockholm. I bussen finns bland annat Sveriges dåvarande justitieminister Gun Hellsvik och Expressens Johan Erséus.

Många larm

Den nyligen tillträdde justitieministern har under natten följt polisens arbete i Stockholm och Expressen är givetvis där för att bevaka. Klockan 04.16 kommer ett larm om att någon blivit träffad av laserstrålar vid en byggarbetsplats på Södermalm. Piketbussen innehållande Gun Hellsvik och Johan Erséus var en av de första på platsen.

Erséus berättar:

– Det var ganska upptrissad stämning för det kom ju massor med larm hela tiden om folk som såg röda

prickar och det var väl mitt i den här jakten på nåt sätt, säger han. Det var många som var lite rädda och tyckte det var obehagligt och det förekom mycket larm, både falsklarm och riktiga. Det var naturligtvis skämtare som var ute och skulle öka på det där och det var svårt att veta vilka som var riktiga larm och inte. Men jag minns att jag var ute med justitieministern på natten när ett larm om att någon hade blivit träffad av röda prickar. Jag tror att det var vid södra stationsområdet på Södermalm som på höll på att byggas, det var polisstyrkor som drog dit och justitieministern var med och det var rätt dramatiskt. Det var sent på kvällen och det var väldigt mörkt och det var

väldigt mycket halvbyggda hus, väldigt mycket ställen där någon kunde gömma sig och sikta på folk om dom ville det.

Många skjutna

Jakten på den serieskjutande galning media döpt till lasermannen hade lett till den största polisutredningen sedan mordet på Olof Palme. Denna natt svarade poliser från hela Stockholm på larmet och hela södra stationsområdet spärrades av.

– Det var bitvis ganska uppvarvad stämning, det var ju många som faktiskt hade blivit skjutna och flera som blivit allvarligt skadade och till och med dödade så att det är klart att det fanns en stor oro kring det. Sen så blev det väl inte så mycket av just den händelsen, det blev väl avblåst efter ett tag där, och förmodligen var det ingenting, säger Johan Erséus.

Blev kallade till platsen

För Gun Hellsvik var utryckningen till Södermalm avslutningen på en lång natt med Stockholms piketstyrka och hon hade under kvällen sett både vindsinbrott och slagsmål.

– Jag var med piketen när de blev kallade till platsen där någon hade sett sådana där laserprickar. Jag var ju med poliser som var vana vid sådana här saker, men jag minns deras effektivitet. Det var ju naturligtvis en fråga som engagerade alla och många i Stockholm var väldigt rädda, minns Gun Hellsvik.

Expressen 911129

Ulf Åsgård

- Mannen bakom profilen

Psykiatriker Ulf Åsgård var en av dem som fick förtroendet att utforma en gärningsmannaprofil på lasermannen.

– Allt gärningsmannen gjorde drog vi slutsatser om, säger han, men riktar kritik mot hur andra delar av utredningen sköttes.

Ulf Åsgård hade jobbat polisiärt i cirka tio år när dåvarande rikskriminalchef Tommy Lindström tog beslutet att en gärningsmannaprofil skulle skapas. Eftersom de svenska erfarenheterna av seriemördararbeten var väldigt begränsade fick Ulf Åsgård leta efter amerikanska motsvarigheter.

– Highway killer var en kille som åkte längst med någon av de stora vägarna och sköt folk på bensinstationer och liknande. Och Son of Sam som var en gosse i New York som sköt älskande par i bilar, det var några av dem som vi tittade på i samband med det här fallet.

”Sköt inte på måfå”

Lasermannens beteende undersöktes minutiöst. Vapnet exempelvis, som i de första dåden var ett finkalibrigt salongsgevär, kunde tyda på att lasermannen hade dålig kunskap om vapen. Lasermannen siktade i flera fall mot offrens huvud, något som tyder på att han hade för avsikt att döda. En mer vapenkunnig person hade troligtvis valt ett kraftigare vapen. När salongsgeväret senare byttes ut mot en revolver såg Ulf Åsgård det som ett tecken på upptrappning, ökade intentioner. Ausonius var klart lustmässigt och tvångsmässigt bunden till beteendet.

Även valet av offer och brottsplats var av högsta intresse, attentaten beskrevs i pressen som slumpmässiga, något som Ulf Åsgård inte håller med om. – Det är inte sant att han sköt folk på måfå, men det var en väldig skillnad i tillvägagångssätt. I några fall valde han brottsplats, i andra fall valde han ut offer som han förföljde och kartlade. Sen fanns det en

tredje metod med offer han kände till, till exempel mannen som sköts i en kiosk i Hägerstensåsen. Ausonius hade själv bott i Hägersten och det visade sig att han kände till den här gossen.

Fel med fantombild

Enligt Ulf Åsgård begicks det misstag under jakten på lasermannen. Han ställer sig bland annat kritisk till beslutet att gå ut i media med en fantombild.

– Jag hade ingenting alls med fantombilden att göra, och jag tycker det var fel. Det finns ingen internationell statistik som visar att det fungerar, snarare leder det folk i fel fallor. En fantombild kan förleda folk att tro något som inte stämmer.

Ulf Åsgård menar även att sambandet mellan maskmannen och lasermannen var tydligt och att dessa utredningar borde ha samkörts på ett tidigare plan.

– Vi såg tidigt sambandet och det var en av de saker som ledde till att utredningarna koordinerades. Men det var en av de saker som förvånade mig mest. Det var jävligt konstigt att man inte samkörde dessa utredningar utan särhöll dem, och dessutom var de uppdelade på olika myndigheter.

Att det spekulerades mycket om lasermannen i media tycker inte Ulf Åsgård är förvånande, det är något som hör till spektakulära brottsfall. Han uttalade sig inte själv i media under utredningen, men säger att stämningen runt fallet var upprörd och att skräckslagna människor vill ”måla upp en bild av monstret”, därav spekulationerna.

– Man får väl använda takt- och toninstrumentet, det är min enda synpunkt.

Dåliga källor

Han tycker däremot att journalisterna som rapporterade om fallet borde varit mer kritiska med sina källor. Under lasermannenutredningen läcktes information till media ett flertal gånger, men enligt Ulf Åsgård var källorna ofta otillräckliga.

”En fantombild kan förläda folk att tro något som inte stämmer”- Ulf Åsgård tycker det var fel av polisen att gå ut med fantombilden.

– Jag känner till en del av massmedias källor av skäl jag inte kan gå in på, och man förlitade sig på människor som verkligen inte höll måttet. Så är det inom det polisiära, det är de svagaste i kåren som pratar mest, som har mest behov av pengar. Ofta super de.

”Ofta uppringd av media”

Ulf Åsgård figurerar ofta i media, i egenskap av expert på gärningsmannaprofiler ombeds han speku-

lera om gärningsmän i olika brottsfall.

– Det är ju det en del av min profession går ut på, göra sannolika bedömningar. Jag blir ofta uppringd av media för att jag skall säga någonting om ett brott, och känner jag inte till fallet ber jag om lite information. Det har de oftast inte, och då kan jag ju inte heller spekulera.

Gustav Jakobsson

Jerzy Sarnecki:

Morgonpressen är nästan helt befriad. Men i kvällspressen får vittnen vädra sina åsikter och den tvivelaktiga fantombilden ses i drygt var tredje artikel. Kriminologen Jerzy Sarnecki är inte mild i sin kritik mot kvällspressens rapportering av lasermannen.

– Det är helt enkelt oetiskt mot offer och anhöriga att rapportera på det sättet.

Som vi tidigare har rapporterat finns det substantiella skillnader mellan hur morgon- och kvällspress hantarat informationen och spekulatiorerna kring den okände mördaren. Vittnen förekommer ofta och det är inte alltid vad de sett som är mest intressant för kvällstidningsreportern.

Kritisk

Jerzy Sarnecki, professor i kriminologi vid Stockholms universitet, är mycket kritisk till den här typen av rapportering och jämför med hur polisen i allmänhet resonerar kring vittnesuppgifter.

– Polisen måste ju undersöka alla tänkbara vittnen och vittnesuppgifter för att sedan reda ut vad som är trovärdigt eller inte, och vad som är relevant eller inte. Resten hamnar i slasken. Det är ju totalt meningslöst för en utredning att ta med någonting som inte verkar trovärdigt, det har ingen bäring i rätten.

Dessutom finns det ytterligare problem med vittnen som uttalar sig i pressen. Enligt Sarnecki kan tidningarnas oförsiktiga hantering av förundersökningsmaterial, som vittnens uppgifter är, äventyra hela utredningar.

– Allt detta är ett elände. Det som framgår i en

förundersökning ska vara hemligt fram till det att domen fastställts. När medierna börjar leka poliser och förhör vittnen och gör egna undersökningar kan det få katastrofala konsekvenser. Bevisning kan totalt förstöras och vittnesmål kan avfärdas genom att man vittnar om någonting som man läst i tidningen snarare än något man upplevt själv. Jag är ingen anhängare av dem som menar att man inte ska rapportera om den här typen av brott, men det är helt enkelt oetiskt mot både offer och anhöriga att rapportera på det sättet. Den jävla dåren sprang ju runt och sköt på människor och det var ytterst relevant att få stopp på honom. Då är det inte så positivt när tidningarnas rapportering fördröjer och försvårar polisens arbete.

” Bevisning kan totalt förstöras och vittnesmål kan avfärdas ”

Fantombild

Det finns dessutom ytterligare en aspekt som bygger på vittnesuppgifter och som var långt vanligare i kvällspressen än i morgonpressen. Publiceringen av fantombilden. Enligt Sarnecki finns det både för- och nackdelar med publicering av

fantombild, men den är en spekulatior och bör också behandlas så vid publiceringen. I Aftonbladet illustrerades närmare 40 procent av rapporteringen av, den med facit i hand missvisande, bilden av en smal, rödhårig man med glasögon.

– Det är ett problem att tidningarna publicerar fantombild. Det är klart att det kan vara till nytta i vissa fall. Allmänheten kallas ibland för ”den stora detektiven” och polisen är ju beroende av hjälp från allmänheten för att få in tips. Men det är en fullstän-

”Det är ett elände”

Kriminologen Jerzy Sarnecki ser stora problem i att kvällstidningar intervjuar vittnen.

Foto:: Cecilia Bruzelius

dig jävla katastrof om bilden är felaktig. Jag vet inte om bilden publicerades på initiativ av polisen eller tidningarna. Fantombilden i det här fallet var ju felaktig och det var våldsamt negativt för utredningen och fördröjde den säkert. För nu får man in tips från

allmänheten som är felaktiga och tips som hade kunnat vara relevanta kommer i stället inte in.

Patrik Syk

Fakta gärningsmannaprofilering

Historia:

Den grundläggande idén bakom gärningsmannaprofilering är att använda beteendevetenskap för att se samband mellan handling och personlighet. Metoden utvecklades av den amerikanska federala utredningsbyrå FBI. Där intervjuades ett antal dömda mördare om motiv och strategier och man kunde sedan se att det fanns vissa samband mellan brottslingens tillvägagångssätt och personlighet. I samband med jakten på lasermannen skapades den första svenska gärningsmannaprofilen. Psykiatrikerna Ulf Åsgård och Peter Nordström arbetade tillsammans med kriminalkommissarien Jan Olsson fram en gärningsmannaprofil som i hög grad stämde med gärningsmannen John Ausonius. 1995 inrättades en fast svensk gärningsmannaprofilgrupp på rikskriminalen i Stockholm.

Så här jobbar gärningsmannaprofilgruppen:

En utredare kontaktar gärningsmannaprofilgruppen för att få hjälp. Oftast åker då en av gruppens utredare och en kriminaltekniker ut för att få en bild av brottsplatsen. Därefter går gruppen igenom det material som finns, exempelvis brottsundersökningen, obduktionsprotokollet, eventuella förhör, spaningsmaterial och uppgifter om offrets bakgrund. När gruppen gått igenom materialet försöker de skapa en bild av brottsförloppet, därefter diskuterar de fram slutsatser som sedan provas på poliserna som har hand om utredningen, därefter skrivs ett utlåtande, en gärningsmannaprofil.

Fall där lyckad gärningsmannaprofilering använts:

John Ausonius:

Beskrevs i gärningsmannaprofilen som en man i trettioårsåldern bosatt i Vasastan i Stockholm, troligtvis en enstöring som är tidigare dömd och med misslyckade universitetsstudier bakom sig. Allt detta stämde på John Ausonius och spaningarna koncentrerades därför på honom.

Miajilo Mijailovic:

Efter mordet på Anna Lindh 2003 kopplades gärningsmannaprofilgruppen in. I profilen beskrivs mördaren som en ensam person med svår uppväxt och tidigare domar för vålds- och knivbrott. En person som vanligtvis kunde kontrollera sig själv men ibland kunde tappa kontrollen helt. Detta stämde väl in på den skyldige Miajilo Mijailovic.

Tuncay Ipek:

19-åriga Cajsa Jonsson sexmördades i januari 2005 i Norrköping. Gärningsmannaprofilgruppen kopplades in och i profilen beskrivs förövaren som en man som jobbar på natten, troligtvis som tidningsbud eller med att köra svarttaxi. Den då 26-åriga Tuncay Ipek greps och dömdes för mordet, det visade sig att han både körde svarttaxi och delade ut tidningar.

Källor:

Metro 2007-06-27

Intervju Ulf Åsgård

Brottsförebyggande rådets tidskrift Apropå
nr 3, 2003 ("Vem har gjort det?" Och "kända gärningsmannaprofiler")

Kriminella smeknamn

En sak som är ständigt återkommande i svensk, och jag antar även utländsk, kriminaljournalistik är alla smeknamn. För att få en djupare insikt i dessa namns uppkomst måste vi dela upp dem i två olika kategorier.

De som är givna efter gripandet och de som ges den okände brottslingen. ”Lasermannen” är ett typexempel på det senare.

Bland de smeknamn givna efter gripandet är åldern det överlägset vanligaste (och på många sätt tråkigaste) greppet att använda som beskrivning på personen, 43-åringen, 35-åringen osv.

Men det finns även mer kreativa lösningar som oftast bygger på gärningsmannens utseende. ”Svarte Filip” och ”Bildsköne Bengtsson” är några av de mer kreativa.

De mer spännande lösningarna hittar vi dock i de fall där smeknamn har getts en brottsling som ännu är

på fri fot. Här ges journalisten mindre fakta och mer utrymme för kreativitet. Ofta blir smeknamnet en vinjett för rapporteringen av fallet under en längre tid och grundar sig på geografisk position, tillvägagångssätt eller vittnesuppgifter. ”Lasermannen” tillhör denna kategori, precis som ”Elementmannen”, ”Hagamannen” och ”Gorbyråarna”. Den senaste en bankrånarliga som maskerade sig med maskeradmasker föreställande Gorbatsjov.

Ofta är smeknamnen bara representativa för en del av den kriminella verksamhet som dessa män och kvinnor företar sig, men visst bidrar de till en viss dramatik till en annars ganska standardiserad rapportering.

Patrik Syk

Kända och okända smeknamn:

Elementmannen – Våldtäkter och stölder på 2000-talet, band ett offer vid ett element.

Cykelmannen – Cykelburen sexualbrottsling i Västerås under 2000-talet.

Hagamannen – Våldtäkter i stadsdelen Haga i Umeå under 2000-talet.

HIV-mannen – Hivsmittad våldtäktsman i Stockholm på 1990-talet.

Heléne-mannen – Mördade en flicka vid namn Heléne på 1980-talet, greps 20 år senare.

Militärligan – Rånarliga med tunga militärvapen i början på 1990-talet.

Svarte Filip – Rättshaverist, sent 1800-tal. Begick bestialiskt massmord år 1900.

Sätermannen – Även känd som Thomas Quick, seriemördare som sitter på Säteranstalten.

Tatuerade Johansson och Bildsköne Bengtsson – Rånarpar på 1930-talet.

Yngsjömördaren och Yngsjömörderskan – Mördande mor och son vid sekelskiftet.

Gryningspyronanen – Pyroman i Skåne 2000-talet, på fri fot.

Lördagssabotören – Tonårig sprängare med två kumpaner på 1940-talet.

Tumba-Tarzan – Inbrottstjuv med Robin Hood-status 1950-talet. Bodde i skogen.

Balettmannen – Våldsman och KTH-student som klädde sig i balettkjol. 1990-talet.

Skomakarligan – Smugglarliga på 1970-talet med skomakeri som täckmantel.

Södermannen – Våldtäktsman från Södermalm på 1980-talet.

MP3mannen – Våldtäktsman 2008. Alla offer bar MP3-spelare.

NKmannen – Miajilo Mijailovic, mördade Anna Lind på NK i Stockholm 2003.

Syrakvinnan – mordförsök på sambo 2000-talet. Hällde bl.a. saltsyra i munnen på honom.

Gorbyråarna – Bankrånarliga på 1990-talet. Maskerade som Gorbatsjov.

John Ausonius

- människan bakom monstret

Barndom

Wolfgang Alexander Zaugg (senare John Ausonius) föddes den 12 juli 1953 och växte upp i Vällingby, en förort till Stockholm. Hans uppväxt var problematisk med en sträng och agande mor och en alkoholiserad far som ofta var frånvarande. Wolfgang's båda föräldrar var invandrade och han retades som ung för sitt korpsvarta hår. Unge Wolfgang beskrivs av vänner och bekanta som en exceptionellt ordentlig och omtyckt pojke, alltid artig och oklanderligt klädd. John Ausonius själv beskriver sin barndom som relativt normal bortsett från viss åga, däremot menar att han blev regelbundet misshandlad av sin mor och hade en svår uppväxt.

När Wolfgang är sju år gammal skiljer sig föräldrarna och Wolfgang flyttar tillsammans med sin mor och yngre bror till Kungsholmen. Modern tyckte att den svenska skolan var för slapp och Wolfgang får därför börja på Tyska skolan, en av få privatskolor på denna tid. På Tyska skolan var disciplinen hårdare, och Wolfgang tog sina studier extremt seriöst. När han senare blir lite äldre tycker han dock att skolan inte riktigt lever upp till hans krav på ordning och reda, så han hoppar av innan studenten.

Ungdom

I 20-årsåldern gör Wolfgang till sist revolt mot sin rigida mor, han isolerar sig från vänner och familj och försörjer sig genom diverse småjobb. Sedan dör plötsligt Wolfgang's far, Wolfgang får ett psykiskt sammanbrott och blir tvångsintagen. Det är under denna tid av psykisk sjukdom som Wolfgang Zaugg byter namn till John Stannerman. Han söker även svenskt medborgarskap och blir inkallad för att göra lumpen som kompanibefäl. Hans officer beskriver honom som den prydligaste soldaten på regementet, men säger även att han helt saknade självinsikt och hade en osedvanlig förmåga att hamna i bråk. Stannerman ville nämligen att regementet skulle följas till punkt och pricka, och han tvekade inte att

ta till våld för att få sin vilja igenom. Han blir åtalad hela åtta gånger under sin värnpliktstid.

Efter att han muckat försörjer sig John Stannerman genom att köra svarttaxi, hans våldsamma beteende eskalerar. 1983 åtalas han på 15 punkter, de flesta misshandelsfall, och döms till fängelse.

Yuppieliv

När John Stannerman släpptes 1986 bytte han än

John Ausonius efter gripandet.

Aftonbladet.se 2005-11-24

JOHN AUSONIUS

en gång namn, denna gång till John Ausonius. Han saknade pengar och vänner och levde för en tid som uteliggare. Under det sena 80-talets börsrusch satsar han på optioner och tjänar snabba pengar. Han börjar leva ett yuppieliv men känner sig fortfarande utanför, som en utlänning. Ausonius färgar håret, själv tycker han att han får en blond kalufs men alla andra ser att håret faktiskt är illrött.

Dåden

Hösten 1989 förlorar John Ausonius alla sina pengar och hamnar på gatan igen. Han bestämmer sig för att börja råna banker för att kunna uppehålla sin livsstil. Samtidigt växer hans hat mot invandrare. John Ausonius planerar att döda en invandrare för att dra polisens uppmärksamhet från bankrånen, han beskriver det som ett sätt att slå två flugor i en smäll. Han skjuter för att döda, men misslyckas de första gångerna. Det var aldrig min avsikt att skjuta så många, någon skulle dö bara, säger han i en senare intervju. Efter fyra misslyckade mordförsök tröttnar Ausonius på sina misslyckanden och avrättar Jimmy Ranjbar med ett skott i huvudet på mycket nära håll. Efter mordet reser han på semester till Sydafrika för att koppla av och jaga.

När John Ausonius kommer tillbaka från Sydafrika har han med sig en revolver i bagaget. Han har för avsikt att mörda någon igen för att ta

uppmärksamheten från kommande bankrån. Mellan den 22 och 28 januari 1992 skjuter Ausonius ned sex personer. Polisen drar igång den största spaningsinsatsen sedan Palmemordet. De ringar till slut in Ausonius eftersom han hyrt en vit Nissan Micra, en bil som setts i samband med attentaten i januari. Den 12 juni begår John Ausonius ett nytt bankrån med polisens spanare efter sig, han grips efter skottlossning.

Dom

Den 14 januari 1994 döms John Ausonius mot sitt nekande till livstids fängelse för ett mord, nio mordförsök och nio bankrån. I augusti 2000 väljer han tillslut att erkänna att han är skyldig till samtliga attentat, samt hela 20 bankrån eller försök till bankrån. John Ausonius sitter i nuläget inspärrad på Kumlaanstalten Han ansökte tidigare i år om att få sitt straff tidsbestämt, men nekades av Örebro tingsrätt.

Gustav Jakobsson

Källor:

Lasermannen - Dokumentären, en SVT-dokumentär av Gellert Tamas och Malcom Dixelius

Aftonbladet 2008-04-30

Lasermannens attentat

2 augusti 1991 - Skjuter en eritreansk student vid Gärdets tunnelbanestation

21 oktober 1991 - Skjuter en student på Lappkärrsberget

27 oktober 1991 - Skjuter en grekiskfödd uteliggare i Vasastan

1 november 1991 - Skjuter en musiker vid Brygghuset, Vasastan

8 november 1991 - Dödar Jimmy Ranjbar på Körbärsvägen nära KTH

22 januari 1992 - Skjuter en forskarstudent i Uppsala

23 januari 1992 - Skjuter en busschaufför på Södermalm

23 januari 1992 - Skjuter två personer på Somaliska föreningen på Norrtull

28 januari 1992 - Skjuter en kioskägare i Djursholm

30 januari 1992 - Skjuter en kioskägare vid Hägerstensåsens tunnelbanestation

John Ausonius 2008. Ses här med sin försvarare Tomas Karlstedt. Aftonbladet.se 2008-04 30

Stora skillnader

Först och främst ska sägas att vi har kommit fram till att det är skillnad mellan kvälls- och morgonpress. Det är skillnad i både mängd och innehåll. En enkel analys som man snabbt gör är att eftersom kvällspressen skriver mer så blir deras rapportering lätt lite tunnare eftersom den tillgängliga informationen var begränsad.

Den 6 november myntade Aftonbladet smeknamnet - lasermannen. Det var några dagar efter hans fjärde dåd där en brasiliansk musiker skadades svårt. De andra tidningarna hakade på och snart började bilden av den okände gärningsmannen växa fram. Det dröjde inte länge innan polisen gick ut med en fantombild. Aftonbladet och Expressen använde bilden flitigt medan Svenska dagbladet och DN var mer försiktiga. I och med fantombilden fick svenska folket ett ansikte att förknippa med gärningsmannen. En gärningsman som sköt mot invandrare. Lasermannens femte offer, den 8 november, blev också den första som avled. I tidningarna slogs det fast att han var ute efter att döda - och att han kommer fortsätta tills han blir gripen. Spekulationer om till exempel motiv och personlighet tog fart, som vanligt främst i kvällspressen. Lasermannen tillhörde

en rasistisk organisation, han var en ensam galning, han var svårt psykiskt störd, lågutbildad, irrationell, rödhårig och inspirerad Jan Guillous Hamilton.

Efter femte dådet tog John Ausonius en paus och upptog skjutningarna 22 januari, då han sköt en student i Uppsala. Tidningarna rapporterade om en maskbeklädd man som använt sig av en revolver. Ganska snart gjordes kopplingen mellan ”maskmannen” och lasermannen. Aftonbladet illustrerade sambandet genom att placera en fantombild på lasermannen bredvid en fantombild på maskmannen. Inom loppet av en vecka föll ytterligare fem invandrare offer för lasermannen. Skräcken spreds bland svenska folket och tidningarna gjorde vad de kunde för att reda ut vem gärningsmannen egentligen var. En vit Nissan micra hade setts i samband med flera av dåden och det snappade tidningarna upp. I kvällspressen hände det med jämna mellanrum att experter fick stora utrymmen för att spekulera om gärningsmannen. Bland mycket annat gick det att läsa att lasermannen blev upphetsad av dåden, att han var vapenkunnig, paranoid och han fått sina rasistiska åsikter från sin far.

Den 30 januari sköt lasermannen sitt sista offer.

Fantombilder drabbar oskyldiga

Det har i denna artikelsamling framkommit att både kriminologen Jerzy Sarnecki och psykiatern Ulf Åsgård är starkt kritiska till hur delar av utredningen om lasermannen sköttes. Hårdast kritik får den fantombild som polisen släppte i samband med att den då okände John Ausonius efterlystes. John Ausonius beskriver själv i Gellert Tamas bok ”Lasermannen – en historia om Sverige” att han blev förvånad över hur olik honom bilden var. Kriminologen Jerzy Sarnecki går så långt att han kallar publiceringen av

fantombilden för en ”jävla katastrof” och menar att den med stor säkerhet fördröjde utredningen. Ulf Åsgård som är Sveriges enda riktiga tungviktare när det gäller gärningsmannaprofiler är något mer återhållsam, men även han är skeptisk till användandet av fantombilder. Han menar att det inte finns någon statistik som visar att det fungerar, snarare tvärt om. Att fantombilden var direkt skadlig för polisutredningen är anmärkningsvärt i sig, men pressens agerande är än mer anmärkningsvärt. Aftonbladet

Spekulationerna avtog ju längre tiden gick. När John Ausonius greps den 12 juni hade Expressen hunnit med spekulera om det var en kvinna, som tidigare hade varit man, som låg bakom dåden.

Dagen innan Ausonius greps visste alla som hade läst tidningarna, främst kvällspressen, vem laserman-
nen var. Utan att någon visste vem han var.

Vi ser alltså stora skillnader i användandet av fantombilder. Kvällspressen hade en mycket högre benägenhet att illustrera sina artiklar med just den. Detta fick hård kritik av både kriminologen Jerzy Sarnecki och psykologen Ulf Åsgård när vi intervjuade dem. Sarnecki skrädde inte orden utan kallade den felaktiga fantombilden för ”en jävla katastrof” och Ulf Åsgård tycker att det var fel att publicera bilden i media. Men den kritiken är givetvis riktad mot polisen lika mycket som tidningarna. I våra intervjuer med representanter från de olika redaktionerna kunde vi tydligt se attitydskillnader när det gällde fantombilden. Morgonpressen var medvetet mycket mer restriktiv i sin rapportering.

Detta är ett återkommande och föga förvånande resultat. I de flesta fall där typen av rapportering

lutar åt det spekulerande ligger kvällspressen i topp. Andelen vittnen som uttalar sig är många och uttalar sig ofta om andra saker än sina vittnesmål. Siffrorna är faktiskt ganska uppseendeväckande. I nästan hälften av alla artiklar i kvällspressen där ett vittne uttalat sig spekuleras det om annat. Detta upprörde kriminologen Sarnecki som anser att det är ett stort problem när journalister ska ”leka poliser” och att det kan äventyra hela utredningar. Lennart Håård som varit kriminalreporter på Aftonbladet intar där motsatt position och säger att vittnen är bland det viktigaste man ska prata med och att tidningarna borde och gör sina egna utredningar. Han säger att det är viktigt för journalisten att inte bli en ”megafon för advokater och poliser”. En intressekonflikt minst sagt. Morgonpressens representanter ansåg dock att det var från polisen informationen skulle komma och menade att man medvetet valde bort den typen av rapportering. Statistiken visar att detta stämmer.

Så i grund och botten har vi fått svar på vår fråga. Det är skillnad mellan morgonpressen och kvällspressen. Och det är långt ifrån okontroversiellt.

Redaktionen

illustrerade totalt 17 artiklar med lasermannens felaktiga fantombild, ingen kunde undgå att lägga märke till den. Konsekvensen av detta blev självklart ett oerhört lidande för de stackare som råkar ha en likhet med bilden. De misstänkliggörs och undviks, de fryses ut av grannar och på jobbet. Bland annat greps en transsexuell kvinna för sin likhet med bilden; hon fick sedan se sitt liv fläkas ut i både TV 4 och Expressen på grund av polisläckor, ”Laserman-
nen är en kvinna” skrek Expressens löpsedlar. Ändå

fortsätter media att urskillningslöst mata ut fantombilder och illustrationer, fortsätter att krossa oskyldiga personers vardag. Landets chefredaktörer bär tydligen pressetiska skyggglappar när det kommer till fantombilder, att bildmontage och retuscheringar inte får vilseleda läsare struntar de fullständigt i.

Gustav Jakobsson

God journalistik?

Vad är egentligen god journalistik och vem är det egentligen som står för den? Enligt medieforskningen i allmänhet och Jörgen Westerståhl i synnerhet är det objektiviteten som står i centrum. Inte så konstigt och inte heller så värst kontroversiellt. Rapporteringen om den okände lasermannen kan väl knappast heller ses som speciellt subjektiv utan problemen ligger längre fram i resonemanget om vilka kriterier den objektiva, goda, journalistiken ska uppfylla.

Opartikshet, å ena sidan, finns knappast någon journalist som tog lasermannen perspektiv här. Och

saklighet å andra sidan är det som ska uppfylla den ack så nödvändiga objektiviteten. Det är här vi får problem. För att krångla till det hela lite extra ska vi även dela upp sakligheten i två faktorer, relevans och sanning. Statistik gjord på de stora tidningarnas rapportering visar att kvällstidningarnas sanning ofta är en gissning och att relevansen ligger för betraktaren att bedöma.

Detta kan jag inte kalla god journalistik, men jag säger inte att den saknar betydelse. Den speglar ett samtal och ett samhälle som gärna spekulerar,

Två viktiga funktioner

– Man ska alltid prata med vittnen. Det är en grundregel, säger Aftonbladets före detta kriminalreporter Lennart Håård.

– När medierna börjar leka poliser och förhör vittnen och gör egna undersökningar kan det få katastrofala konsekvenser, säger kriminologen Jerzy Sarnecki.

Två helt olika åsikter om samma problematisering. Men samtidigt två resonemang som är helt riktiga. När lasermannen sköt mot invandrare på Stockholms

gator rådde panik. Folk ville veta vad som hände, varför det hände och när det ska sluta hända. Tidningarna hade ett ansvar att rapportera om det. Och vill en tidning tillhandahålla information så måste tidningen också skaffa informationen, precis som Aftonbladet gjorde efter lasermannens dåd. De gav sig ut och pratade med vittnen och skapade en egen bild av vad som hade hänt. Kunskap om en händelse är det viktigaste för att skildringen av den ska bli bra. Kunskap får du inte – den skaffar du dig.

fabulerar och diskuterar vem som kan göra något så fruktansvärt, och varför. Kvällstidningarnas journalistik blir någonting mer än bara polisens kanal att förmedla det för stunden nödvändiga, det blir en plats för just spekulation, en spekulation som ändå förekommer. Precis som Hvitfeldt så anser jag att nyhetsrapporteringen ska återspegla förhållanden i samhället. I den kontexten fyller kvällstidningarna sitt syfte. Även om det inte alltid är oproblemiskt sett ur rättsväsendets eller de anhörigas synvinkel.

Morgonpressen, som står för en mer, ska vi kalla det

gammeldags, rapportering kring fallet. Där handlar det om strikt rapportering utan inbjudna experter med kvalificerade gissningar och utan en överexponering av exempelvis den felaktiga fantombild polisen gick ut med. I termer av etik och saklighet är morgontidningarna, föga förvånande, väldigt okontroversiella även om en och annan gissning smyger sig in emellanåt. Givetvis är behovet av sensation betydligt mindre när man inte är i behov av lösnummerförsäljning.

Patrik Syk

Men även ordningsmakten hade en viktig funktion att fylla - att se till att dåden genast upphörde. Jerzy Sarnecki menar att bevisning kan förstöras och att vittnesmål kan avfärdas när media gör egna utredningar och pratar med vittnen. Det är en klart oönskad konsekvens. Men ska våldsdåd upphöra måste polisen kunna göra ett bra arbete ändå. För omständigheter som försvårar är vardagsmat i det polisiära arbetet. En fungerande polis kan lösa ett brott oavsett hur många reportrar som jagar uppgifter.

Det är en balansgång. Polisen ser till att något görs åt problemet, reporterna ser till att människorna vet om det. Två väldigt viktiga funktioner. Speciellt när en galning som lasermannen är i farten.

Tomas Petersen

”En del vill nog att jag ska sitta inne för gott, en känsla jag kan förstå.”

John Ausonius, aftenbladet.se 051123

Kodschema

1. Tidning

De fyra tidningarna har olika värden, detta för att hålla isär de olika dem och senare kunna jämföra morgon- och kvällspress.

2. Artikelnummer.

Löpande nummer, men de fyra tidningarna är separerade så alla börjar på siffran 1.

3. Månad

Den månad artikeln publicerades. Januari har värdet 1, februari 2 och så vidare.

4. Dag

Det datum artikeln publicerades.

5. Rör artikeln lasermannens person?

En variabel som sorterade bort de artiklar där ordet lasermannen står skrivet men som inte diskuterar hans person. De saker som berör lasermannens person har vi avgränsat som följande: hans yttre attribut, personlighet, motiv, eller bakgrund. Behandlar inte artikeln något av detta slutar analysen här.

6. Förstasidenyhet?

Puffas det för artikeln på tidningens förstasida?

7. Del i tidningen?

I vilken del av tidningen finns artikeln? Vi har avgränsat oss till inrikes, feature, ledare och kultur.

8. Artikelns storlek

Denna variabel beskriver hur många tecken artikeln innehåller. Det finns i denna variabel tre olika värden; 0-999 tecken, 1 000- 4000 tecken och över 5 000 tecken.

9. Finns det en bild eller illustration som föreställer lasermannen i samband med artikeln?

Som bild/illustration räknar vi allt som föreställer eller sägs *kunna* föreställa lasermannen; fantombilden, illustrationer och bilder på misstänkta.

10. Uttalar sig en expert om lasermannen?

Som experter räknar vi yrkesmänniskor som i sin yrkesroll i artikeln uttalar sig om lasermannen, exkluderat poliser och journalister

11. Uttalar sig en polis om lasermannen i artikeln?

En variabel vi har med för att kunna se hur ofta polisen får komma till tals i artiklarna.

12. Uttalar sig ett vittne om lasermannen i artikeln?

För att kunna se hur ofta ett vittne får komma till tals i artiklarna. Som vittnen räknas de som uttryckligen beskrivs som ett vittne i artikeln.

13. Uttalar sig en journalist om lasermannen i artikeln?

En variabel som skall visa hur ofta journalisterna själva uttalar sig i artiklarna. Som journalist räknas alla som uttryckligen beskrivs som journalister i artikeln samt de som författat artiklarna.

14. Uttalar sig övrig person om lasermannen i artikeln?

En variabel för att fånga upp de som får utrymme i artiklarna men inte faller under någon av de andra kategorierna. Exempel på detta är offer (som inte sett lasermannen), anhörig till offer, politiker eller representanter för allmänheten.

15. Beskrivs lasermannens yttre attribut i artikeln?

En variabel som skall visa om artikeln berör lasermannens attribut, det vill säga utseende, kläder och personliga ägodelar.

16. Beskrivs lasermannens personlighet i artikeln?

En variabel som skall visa om artikeln berör lasermannens inre personlighet. Hit hör även beskrivningar om beteenden.

17. Beskrivs lasermannens motiv i artikeln?

En variabel som skall visa om artikeln berör lasermannens motiv. Allt som uttryckligen beskrivs som ett motiv faller under denna variabel.

18. Beskrivs lasermannens bakgrund i artikeln?

En variabel som skall visa om artikeln på något sätt berör lasermannens tidigare liv.

19. Tidningstyp?

Denna variabel definierar om det är en morgontidning eller en kvällstidning.

MEDIEBILDEN AV LASERMANNEN

TOMAS PETERSEN - PATRIK SYK - GUSTAV JAKOBSSON

Arbetsrapport

Metod:

Allt började med en fråga.

Hur skapas mediebilderna av en okänd gärningsman?

För att reda ut vad vi ville undersöka kollade vi upp den galning som först fångat vårt intresse. Vi tog oss till KTB och slog upp rapporteringen om de första attentaten i tidningarna men insåg att det var först när sambandet hade gjorts och myten först tog fart som det blev intressant för oss. Från början hade vi tankar om att se på flera gärningsmän och medierade myter, men efter att ha skummat de första trevande artiklarna om denna okända attentatsman bestämde vi oss. Vår undersökning skulle reda ut följande:

Fallet lasermannen: Rapporteringen mellan 6 november 1991 och 12 juni 1992

Inledande så försökte vi reda ut exakt vad som var intressant för oss att undersöka. Vad var det egentligen vi ville veta om kriminaljournalistik, spekulation och mediebilder? Vårt teoretiska ramverk var nyhetsvärdering och inte minst balansgången mellan att rapportera fakta och spekulationer. Dessutom ville vi kunna jämföra olika typer av dagspress och hur de hanterade fallet. För att komma fram till de svar vi ville ha valde vi att fokusera på de rent personlighetsbeskrivande artiklarna i två morgontidningar och två kvällstidningar. Dagens Nyheter/Svenska Dagbladet och Aftonbladet/Expressen. Anledningen till att vi valde just dessa tidningar är att de alla har en stockholmsprägel efter som dåden utfördes i Stockholm borde dessa tidningar ha mest material för oss att jobba med.

För insamlandet av material från dessa tidningar valde vi att använda oss av kvantitativ innehållsanalys och som vi varvar med kvalitativ innehållsanalys för att bredda våra resultat och ge en mer nyanserad bild av rapporteringen. För den kvantitativa analysen använde vi oss av ett kodschema (se. Bilaga Kodschema) som vi sedan förde in i spss. Den kvalitativa delen bestod främst i att vi analyserade specifika texter och specifika citat i dessa texter som vi fann antingen representativa för en viss typ av rapportering eller extrema åt något håll. Fortfarande är det uteslutande artiklar som rör mytbildningen kring lasermannen som undersökts.

Resultatet av detta arbete blev statistik (se Tablå spss) som visar hur de olika tidningarna valt att förhålla sig till olika delar kring fallet lasermannen. Denna statistik kompletterades med citat och resultat av den kvalitativa analysen för att förtydliga bilden av hur de olika redaktionerna resonerat kring nyhetsvärderingen och valen av röster i sin rapportering. För att komma ytterligare närmare de olika redaktionernas resonemang kring nyhetsvärdering för fallet lasermannen har vi intervjuat tongivande personer från de fyra respektive redaktionerna från den undersökta tiden. I relation till de andra intervjuerna (Sarnecki/Åsgård) och till studiematerialet kan vi tydligt se hur de olika redaktionernas policy påverkat beslutsgången och nyhetsvärderingen. Samt reportrarnas/redaktörernas egna värderingar påverkat slutet. Precis så som beskrivs i Hvitfelts kapitel Nyheter i krig.

Efter att vi gjort våra spsskörningar kunde vi tydligt se att en av de stora skillnaderna mellan morgon – och kvällspressens respektive rapporteringar var användandet av vittnen i texterna. I kvällspressen ges vittnen utrymme att dels uttala sig om sitt eget vittnesmål men även att spekulera kring fallet och lasermannen i allmänhet. I morgonpressen finns nästan inte ett enda uttalande av vittnen. För att reda ut betydelsen av detta intervjuade vi kriminologen Jerzy Sarnecki för att ta reda på betydelsen av vittnesmål och publicering av fantombilder.

Resultatet blev en ganska stark kritik till kvällstidningarnas rapportering. Kritik som vi og med oss i resten av arbetet.

En sak förutom användandet av vittnen som upprörde Sarnecki mest är en sak typisk för just rapporteringen kring lasermannen, det frekventa användandet av fantombild. En fantombild som kom att visa sig inte ens påminna om den verkliga gärningsmannen John Ausonius. Även här ser vi en tydlig skillnad mellan kvälls- och morgonpress där kvällspressen i perioder nästan använder fantombilden som en vinjett för rapporteringen av lasermannen medan morgonpressen endast publicerar den vid något enstaka tillfälle. Dessutom publicerar kvällspressen ett antal andra illustrationer där lasermannen porträtteras (ofta bakifrån). Vi diskuterar relevans och nyhetsvärde. Vi diskuterar även detta med representanterna för varje enskild redaktion. Här återkopplar vi även till Weibull/Hedenius och Hvitfeldt när det gäller nyhetsvärdering och relevans. Skillnaderna mellan kvällspress/morgonpress i användandet av fantombilder och illustrationer finns illustrerad med grafer och statistik från vår kvantitativa innehållsanalys.

När vi intervjuade representanterna för de olika tidningarna var det enkelt att se attitydskillnader hos de som representerade morgonpressen och de som kom från kvällspressen. Det var en helt annan attityd till framförallt vittnesproblematiken mellan tidningformerna. Vatten på kvarnen för Hvitfeldts teori om värderingar hos reporter och redaktionernas olika policys kan man säga.

Det är också här vårt resultat kommer in. Enkelt kan man säga att skapandet av mediefiguren ”lasermannen” snarare bygger på åsikter och spekulationer än fakta och bevisföring. Och det är i första hand kvällspressen som på ett stundtals väldigt oansvarigt sätt kommit med påståenden och gissningar som gjort lasermannen till en av de mest mytomspunna brottslingar i vår tid.

Vårt studiematerialmaterial:

Samtliga utgivna tidningar och bilagor av Svenska Dagbladet, Aftonbladet, Dagens Nyheter och Expressen mellan 911106 och 920612

Litteratur:

Massmedier, Hedenius/Weibull (2003) Albert Bonniers förlag

Sociala problem och socialpolitik i massmedier, (red) Blomberg/Kroll/Lundström/Swärd (2004) Studentlitteratur

Nyheter i krig, Håkan Hvitfeldt (1988) Psykologiskt försvar

Metodpraktikan, Esaiasson//Gilljam/Oscarsson/Wängnerud (2005) Nordstedts Juridik

Metoder i kommunikationsvetenskap, Larsson/Ekström (2000) Studentlitteratur

Lasermannen: En historia om Sverige, Tamaz Gllert (2003) Ordfront förlag

Hurvamorden och Lasermannen: Två fallstudier inom kriminaljournalistik, Patrik Linell (2005) D-uppsats Lunds Universitet

Intervjuer:

Jerzy Sarnecki (Professor Stockholms Universitet)

Ulf Åsgård (Gärningsmannaprofilgruppen)

Johan Erséus (Journalist, Expressen)

Anders Hellberg (Journalist, DN)

Lennart Håård (Journalist, Aftonbladet)

Mats Svegfors (fd. Chefsredaktör, Svenska Dagbladet)

Gun Hellsvik (fd. Justitieminister)

Arbetsfördelning:

Vi har gjort det mesta tillsammans. Kodningen av tidningarna gjorde vi tillsammans för att undvika skillnader i definitioner. Men kort sagt kan man säga att Patrik kodade Expressen, Tomas Aftonbladet och Gustav DN. SvD hjälptes vi åt med men det var Tomas som gjorde lejonparten.

Intervjuerna har vi gjort med representanten från samma tidning som man själv kodat. Det vill säga att Tomas gjorde Svegfors och Håård (SvD och Aftonbladet) Gustav intervjuade Hellberg (DN) och Patrik intervjuade Erséus (Expressen). Gustav gjorde dessutom intervjun med Ulf Åsgård och skrev artiklarna rörande den. Patrik gjorde intervjun med Sarnecki och även Hellsvik och skrev de texterna.

I övrigt har vi gjort allt tillsammans, skrivit kodschemat, gjort SPSSkörningarna och skrivit texterna. Givetvis är textproduktionen uppdelad men jämbördig. Alla artiklar har byline.

ABSTRACT

Titel: Mediebilderna av lasermannen

Författare: Patrik Syk, Tomas Petersen och Gustav Jakobsson

Termin: Höstterminen 2008

Handledare: Ann-Sofie Magnusson

Syfte: Att undersöka hur en bild av en ännu icke gripen förövare byggs upp i media.

Frågeställning: Hur växte bilden av lasermannen fram i den svenska pressen?

Metod: Vi har gjort en kvantitativ innehållsanalys med kvalitativa inslag av fyra tidningars rapportering av jakten på den så kallade lasermannen, John Ausonius. Vi undersökte Expressen, Aftonbladet, Svenska Dagbladet och Dagens Nyheter mellan den 8 november 1991 och 12 juni 1992. Genom kvantitativ innehållsanalys kategoriserade vi alla artiklar som på något sätt berörde lasermannen, detta analyserades sedan för att få fram statistik på hur lasermannen beskrevs i dessa tidningar under detta tidsspänn. Den kvalitativa inslagen är i form av citat som vi funnit extra intressanta av olika anledningar. Vi har sedan följt upp resultaten med intervjuer med representanter för de olika tidningarna samt experter inom kriminologi, psykiatri och politik.

Huvudresultat: Vår undersökning visar att det mellan 8 november 1991 och 12 juni 1992 skrevs totalt 258 artiklar som nämner lasermannen, av dessa berör 124 stycken hans person. Lasermannen fick större utrymme i kvällstidningarna än i morgontidningarna sett till antal artiklar. De två kvällstidningarna förde i högre grad än morgontidningarna spekulativa resonemang om lasermannens person. Det visade sig även att det finns tydliga skillnader på vilka källor morgon- respektive kvällstidningarna har. Kvällstidningarna byggde sina artiklar på vittnesuppgifter i mycket högre grad än morgontidningarna, morgontidningarna i sin tur använde officiella källor i högre grad än kvällstidningarna. En annan stor skillnad var att lasermannens fantombild publicerades mycket mer frekvent i kvällstidningarna än i morgontidningarna. Våra följdintervjuer visar att morgontidningarna faktiskt gick efter en striktare linje när det gäller publicering av artiklar med spekulativa inslag.

ABSTRACT

Title: The media picture of lasermannen

Authors: Patrik Syk, Tomas Petersen and Gustav Jakobsson

Semester: The autumn term 2008

Supervisor: Ann-Sofie Magnusson

Aim: To examine how speculative description of a not yet known perpetrator is built up in the mass media.

Research question: How was the image of lasermannen constructed in the Swedish press?

Method: We have done a quantitative content analysis with qualitative elements of four newspapers' reporting of the pursuit of John Ausonius, also known as lasermannen. We examined the newspapers Expressen, Aftonbladet, Svenska Dagbladet, and Dagens Nyheter between November 8, 1991 and June 12, 1992. Through quantitative content analysis we categorized all articles that in one way or another concerned lasermannen. The data was then analyzed and we used the statistics to describe how lasermannen was portrayed in these specific newspapers during the time range mentioned earlier. The qualitative elements are in the form of quotations that we found interesting for various reasons. We then used the results as a platform when conducting interviews with representatives for the four different newspapers as well as experts within criminology, psychiatry and politics.

Central results: Our survey shows that in between November 8, 1991 and June 12, 1992 a total 258 articles were written that mention lasermannen, 124 of these concern his person. Lasermannen got more coverage in the evening newspapers than in the morning newspapers ensured the number of articles. The evening newspapers pursued in a higher degree than the morning newspapers speculative articles about the persona of lasermannen. The survey does also show that there are substantial differences between the sources morning newspapers and evening newspapers use. The witness based articles were a lot more common in the evening newspapers than the morning newspapers, the morning newspapers in its turn used official sources to a larger extent than the evening newspapers. The facial composite in its turn was published a lot more frequently in the evening newspapers than in the morning newspapers. Our interviews newspaper representatives show that the morning newspapers actually consciously were more strict about publicizing articles with speculative elements.

Kodschema: Lasermannen

V1 Tidning

- 1 Aftonbladet,
- 2 Expressen
- 3 DN
- 4 SvD

V2 Artikelnummer

Löpande

V3 Månad

Löpande

V4 Dag

Löpande

V5 Rör artikeln Lasermannen person? (ej artiklar som rör fallet men ej gärningsmannen)

- 1 Ja
- 2 Nej

V6 Förstasidenyhet? (finns det någon puff alls?)

- 1 Ja
- 2 Nej

V7 Del i tidningen?

- 1 Förstasidan
- 2 Ledarsidan
- 3 Inrikes
- 4 Kultur
- 5 Feature

V8 Artikelns storlek i tecken?

- 1 < 999 tecken
- 2 1000 – 4000
- 3 4000 <

V9 Bild/illustration av Lasermannen?

- 1 Ja
- 2 Nej

V10 Uttalar sig Expert? (person med möjlighet till professionell sakkunskap utanför poliskåren)

- 1 Ja
- 2 Nej

V11 Polis? (även polisledning)

- 1 Ja
- 2 Nej

V12 Vittne?

- 1 Ja
- 2 Nej

V13 Journalist?

- 1 Ja
- 2 Nej

V14 Övrig person?

- 1 Ja
- 2 Nej

V15 Beskrivs Lasermannens yttre attribut? (utseende, kläder, forskaffningsmedel)

- 1 Ja, spekulation
- 2 Ja, fakta
- 3 Nej

V16 Lasermannens personlighet? (mentala och personlighetskopplade egenskaper. Smart, galen, noggrann osv.)

- 1 Ja, spekulation
- 2 Ja, fakta
- 3 Nej

V17 Lasermannens motiv?

- 1 Ja, spekulation
- 2 Ja, fakta
- 3 Nej

V18 Lasermannens bakgrund?

- 1 Ja, spekulation
- 2 Ja, fakta
- 3 Nej

V19 Tidningstyp

- 1 Morgontidning
- 2 Kvällstidning

Förklaring kodschema

1. Tidning

De fyra tidningarna har olika värden, detta för att hålla isär de olika dem och senare kunna jämföra morgon- och kvällspress.

2. Artikelnummer.

Löpande nummer, men de fyra tidningarna är separerade så alla börjar på siffran 1.

3. Månad

Den månad artikeln publicerades. Januari har värdet 1, februari 2 och så vidare.

4. Dag

Det datum artikeln publicerades.

5. Rör artikeln lasermannens person?

En variabel som sorterade bort de artiklar där ordet lasermannen står skrivet men som inte diskuterar hans person. De saker som berör lasermannens person har vi avgränsat som följande: hans yttre attribut, personlighet, motiv, eller bakgrund. Behandlar inte artikeln något av detta slutar analysen här.

6. Förstasidenyhet?

Puffas det för artikeln på tidningens förstasida?

7. Del i tidningen?

I vilken del av tidningen finns artikeln? Vi har avgränsat oss till inrikes, feature, ledare och kultur.

8. Artikelns storlek

Denna variabel beskriver hur många tecken artikeln innehåller. Det finns i denna variabel tre olika värden; 0-999 tecken, 1 000- 4000 tecken och över 5 000 tecken.

9. Finns det en bild eller illustration som föreställer lasermannen i samband med artikeln?

Som bild/illustration räknar vi allt som föreställer eller sägs *kunna* föreställa lasermannen; fantombilden, illustrationer och bilder på misstänkta.

10. Uttalar sig en expert om lasermannen?

Som experter räknar vi yrkesmänniskor som i sin yrkesroll i artikeln uttalar sig om lasermannen, exkluderat poliser och journalister

11. Uttalar sig en polis om lasermannen i artikeln?

En variabel vi har med för att kunna se hur ofta polisen får komma till tals i artiklarna.

12. Uttalar sig ett vittne om lasermannen i artikeln?

För att kunna se hur ofta ett vittne får komma till tals i artiklarna. Som vittnen räknas de som uttryckligen beskrivs som ett vittne i artikeln.

13. Uttalar sig en journalist om lasermannen i artikeln?

En variabel som skall visa hur ofta journalisterna själva uttalar sig i artiklarna. Som journalist räknas alla som uttryckligen beskrivs som journalister i artikeln samt de som författat artiklarna.

14. Uttalar sig övrig person om lasermannen i artikeln?

En variabel för att fånga upp de som får utrymme i artiklarna men inte faller under någon av de andra kategorierna. Exempel på detta är offer (som inte sett lasermannen), anhörig till offer, politiker eller representanter för allmänheten.

15. Beskrivs lasermannens yttre attribut i artikeln?

En variabel som skall visa om artikeln berör lasermannens attribut, det vill säga utseende, kläder och personliga ägodelar.

16. Beskrivs lasermannens personlighet i artikeln?

En variabel som skall visa om artikeln berör lasermannens inre personlighet. Hit hör även beskrivningar om beteenden.

17. Beskrivs lasermannens motiv i artikeln?

En variabel som skall visa om artikeln berör lasermannens motiv. Allt som uttryckligen beskrivs som ett motiv faller under denna variabel.

18. Beskrivs lasermannens bakgrund i artikeln?

En variabel som skall visa om artikeln på något sätt berör lasermannens tidigare liv.

19. Tidningstyp?

Denna variabel definierar om det är en morgontidning eller en kvällstidning.